

SADRŽAJ I IZRADA SUDSKIH ODLUKA

Priručnik za polaznike/ice

Izrada obrazovnog materijala:

Branka Ćiraković
Visoki trgovački sud Republike Hrvatske

Kristina Saganić
Visoki trgovački sud Republike Hrvatske

Zagreb, svibanj 2017.

Copyright 2017.

Pravosudna akademija

Ulica grada Vukovara 49, 10 000 Zagreb, Hrvatska

TEL 00385(0)1 371 4540 FAKS 00385(0)1 371 4549 WEB www.pak.hr

Sadržaj

I. POJAM I VRSTE SUDSKIH ODLUKA.....	5
1. Pojam sudskih odluka	5
2. Vrste sudskih odluka	5
2.1. Sudske odluke prema predmetu i obliku	6
2.2. Sudske odluke prema sadržaju pravne zaštite	7
2.3. Sudske odluke prema funkciji u postupku	7
2.4. Sudske odluke prema pravnoj prirodi odnosa	7
II. PRESUDE	8
1. Pojam.....	8
2. Vrste presuda.....	8
2.1. Presude s obzirom na opseg predmeta odlučivanja	8
2.2. Presude s obzirom na postupak koji je prethodio donošenju presude	9
2.3. Presude s obzirom na sadržaj pravne zaštite koja se pruža	9
2.4. Presude s obzirom na postignuti uspjeh tužitelja u parnici.....	10
3. Sadržaj i pisana izrada presude	10
3.1. Uvod presude.....	11
3.2. Izreka presude	11
3.3. Izreka kondemnatorne presude	15
3.4. Izreka kod nekih posebnih vrsta kondemnatorne presude	17
3.4.1. <i>Alternativne obveze</i>	17
3.4.2. <i>Alternativno ovlaštenje</i>	18
3.5. Izreka odluke o platnom nalogu	19
3.5.1. <i>Sadržaj izreke odluka donesenih u povodu prigovora protiv platnoga naloga odnosno ovršenikovog prigovora podnesenog protiv rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave</i>	20
3.5.2. <i>Platni nalog i prigovor radi prebijanja</i>	21
3.5.3. <i>Platni nalog i preinaka tužbe povećanjem tužbenog zahtjeva</i>	21
3.6. Obrazloženje presude	22
3.6.1. <i>Svrha i značaj obrazloženja</i>	23
3.6.2. <i>Sadržaj obrazloženja</i>	25
3.6.3. <i>Obrazloženje presude i pravo na pravično suđenje</i>	29
3.6.4. <i>Pripreme za pisanje obrazloženja</i>	31

3.6.5. <i>Jezični stil i preporuke za pisanje obrazloženja</i>	34
3.7. Uputa o pravnom lijeku	45
III. RJEŠENJA	46
1. Vrste rješenja	47
2. Sadržaj i oblik rješenja	47
LITERAURA	48

I. POJAM I VRSTE SUDSKIH ODLUKA

1. Pojam sudskih odluka

U tijeku parničnog postupka procesni subjekti poduzimaju niz parničnih radnja koje proizvode zakonom određeni procesnopravni učinak u parnici. U parnici parnične radnje poduzimaju stranke i sud, kao i ostali sudionici u postupku. Osnovni cilj parničnih radnja suda je da one dovedu do odluke o biti spora, o osnovanosti ili neosnovanosti zahtjeva za pružanje određene pravne zaštite. Neke parnične radnje suda imaju pravni učinak samo na parnicu u kojoj su poduzete i imaju značenje samo tijekom te parnice, a pravni učinak nekih parničnih radnja suda proteže se izvan konkretnog postupka i nakon njegova prestanka. Prvenstveno su to odluke suda o osnovanosti tužbenog zahtjeva, kao i druge odluke kojima se konačno završava postupanje u određenoj pravnoj stvari.

Prema pravnoj znanosti sudske odluke su parnične radnje kojima sud izražava svoju volju o pitanjima koja se pojavljuju tijekom parnice. Odlukama suda autoritativno se reguliraju konkretni pravni odnosi procesnih subjekata. Posredovanjem sudske odluke apstraktna pravna norma konkretizira se u stvarnosti.¹

Pojam sudskih odluka u znanosti se određuje i definicijom: sudska je odluka parnična radnja kojom sud u propisanom obliku i sadržaju, u pravilu primjenom pravne norme na utvrđeno činjenično stanje, rješava na pravno obvezujući način određeno konkretno pravno pitanje, čiji će učinci ovisiti o pravozaštitnom sadržaju i stečenim svojstvima te radnje.²

Prema ovoj definiciji sudska odluka je:

- parnična radnja;
- ona je formalni pravni akt koji ima propisani oblik i sadržaj;
- tom radnjom se rješava konkretno pravno pitanje, a ne i apstraktno;
- njeni učinci ovise o njezinom pravozaštitnom karakteru (kondemnatorne, deklaratorne ili konstitutivne) te svojstvima koja je stekla (pravomoćnost);
- uopćena je u smislu da se njome obuhvaćaju dva osnovna oblika sudskih odluka, presude i rješenja

2. Vrste sudskih odluka

U pravnoj znanosti se sudske odluke dijele prema različitim kriterijima. Tako se navodi podjela prema predmetu onoga što se odlukama rješava, prema sadržaju pravne zaštite koja se njima pruža, prema funkciji u postupku, prema pravnoj prirodi odnosa o kojima se njima odlučuje, prema njihovom obliku.³

¹ Triva-Dika, Građansko parnično procesno pravo, str. 351.

² Dika, Građansko parnično pravo, sudske odluke i sudska nagodba, str. 1.

³ Dika, Građansko parnično pravo, Sudske odluke i sudska nagodba, str. 8.

2.1. Sudske odluke prema predmetu i obliku

Sudske odluke prema predmetu onoga što se njima rješava dijele se na meritorne i procesne odluke. Ova je podjela najvažnija, a kao takva određena je i Zakonom o parničnom postupku (dalje: ZPP).⁴ U osnovi se na toj podjeli temelji i podjela prema obliku.

Prema obliku sudskih odluka razlikuju se presude i rješenja.

Meritorne odluke su odluke o osnovanosti tužbenog zahtjeva glede glavne stvari i sporednih traženja (čl. 186. st. 1. ZPP-a). O tome sud u pravilu odlučuje presudom (čl. 129. st. 2. ZPP-a), s iznimkom u postupku zbog smetanja posjeda (čl. 443. st. 4. ZPP-a). Iznimka postoji i u postupku izdavanja platnog naloga kad se odluka o prihvaćanju tužbenog zahtjeva donosi u obliku platnog naloga (čl. 129. st. 4., čl. 448. ZPP-a). Odluka o troškovima u presudi smatra se rješenjem (čl. 129. st. 5. ZPP-a) pa u situaciji kad se tužbeni zahtjev svede samo na zahtjev za naknadu parničnih troškova, odluka o tom zahtjevu donosi se u obliku rješenja.⁵ Jednako vrijedi i za odluke koje se donose u povodu žalbe kojom se pobija samo odluka o troškovima sadržana u presudi, kada se odluka donosi u obliku rješenja (čl. 167. st. 1. ZPP-a). Rješenjem se odlučuje i o dopunskoj odluci o troškovima postupka kad se prijedlog za dopunu odnosi samo na troškove (čl. 340. st. 4., 347. ZPP-a).

Meritorne odluke u postupku u povodu pravnih lijekova u pravilu se donose u obliku presuda (presudom odlučuje drugostupanjski sud kad odbija žalbu kao neosnovanu i potvrđuje prvostupanjsku presudu – čl. 368., 373.a ZPP-a, kad preinačuje prvostupanjsku presudu – čl. 373., 373.a ZPP-a, jednako i revizijski sud – čl. 393., 395. st. 1. ZPP-a). Međutim, odlučujući o pravnim lijekovima i žalbeni i revizijski sud će rješenjem ukinuti pobijanu presudu i predmet vratiti na ponovno suđenje, odnosno odbaciti tužbu (čl. 369., 370., 394., 395. st. 2., 396. ZPP-a). Odluku o osnovanosti prijedloga za ponavljanje postupka sud donosi rješenjem (čl. 427. ZPP-a).

Značenje meritorne odluke imaju i rješenja o naknadi putnih troškova i troškova za prehranu i prenoćište te naknadu izmakle zarade svjedocima (čl. 249. st. 1.), vještacima (čl. 256. st. 1.), tumačima (čl. 263.) i trećima u vezi s podnošenjem isprava (čl. 234. st. 6.), kao i o nagradi vještaku i tumaču (čl. 256. st. 1., 263.).

Meritornim rješenjem odlučuje se i o prihvaćanju zahtjeva za polaganje računa, za podnošenje pregleda imovine i obveza ili za davanje podataka istaknutih u stupnjevitij tužbi (čl. 186.b, 325.a).

Meritorna su rješenja o izricanju novčane kazne sudionicima u postupku (čl. 10., 110., 318., 248. st. 1. i 2., 255., 263.), kao i o aktorskoj kauciji (čl. 82. – 84. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima).⁶

⁴ Narodne novine broj, 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07 – Odluka USRH, 84/08, 96/08 – Odluka USRH, 123/08 – ispr., 57/11, 148/11 – proč.tekst, 25/13, 89/14 – Odluka USRH

⁵ Triva-Dika, Građansko parnično procesno pravo, str. 352.

⁶ Narodne novine broj 53/91, 88/01

Meritorna rješenja su i drugostupanjska rješenja u povodu pravnih lijekova protiv meritornih prvostupanjskih rješenja.

O procesnim pitanjima sud odlučuje rješenjem, a nikada presudom. Kad ne odlučuje presudom, sud odlučuje rješenjem (čl. 129. st. 3. ZPP-a). Procesna su rješenja: kojim se obustavlja parnični postupak kad je utvrđeno da postupak treba provesti po pravilima izvanparničnog postupka (čl. 19. ZPP-a); kojim se sud oglašava nenadležnim (čl. 21. st. 1. ZPP-a); kojim se odbija sudjelovanje umješaka (čl. 207. st. 2. ZPP-a); kojim se utvrđuje ili određuje prekid postupka (čl. 212., 213. ZPP-a); o zastoju i obustavi postupka (čl. 215.a, 215.b ZPP-a); rješenja o odbacivanju tužbe (čl. 182., 288., 301. ZPP-a); o povlačenju tužbe (čl. 193. ZPP-a); o odbacivanju pravnih lijekova (žalbe, revizije) protiv presuda (čl. 358., 366., 367., 389., 392. ZPP-a); rješenja o upravljanju postupkom itd.

2.2. Sudske odluke prema sadržaju pravne zaštite

S obzirom na sadržaj pravne zaštite koja se pruža odluke se dijele na deklaratorne, kondemnatorne i konstitutivne, ovisno o tome utvrđuje li se njima samo sadržaj postojećih pravnih odnosa ili se na osnovi takvog utvrđenja nalaže neko činjenje, trpljenje ili propuštanje, ili se njima zasnivaju novi ili mijenjaju ili ukidaju postojeći pravni odnosi.

2.3. Sudske odluke prema funkciji u postupku

Prema njihovoj funkciji u postupku razlikuju se pripremne i konačne odluke. Pripremne su one odluke kojima je cilj u ostvarivanju pretpostavaka za donošenje odluke o glavnom pitanju, a konačne su one kojima se završava postupak pred sudom određenog stupnja ili sudom uopće.⁷

2.4. Sudske odluke prema pravnoj prirodi odnosa

Prema pravnoj prirodi odnosa o kojemu se odlučuje razlikuju se građanskopravne i procesnopravne odluke, ovisno od toga jesu li rezultat primjene procesnih ili građanskopravnih normi. Pritom i meritorne odluke mogu biti i procesnopravne i građanskopravne naravi.⁸ Tako će se presuda o poništaju arbitražnog pravorijeka u pravilu temeljiti na procesnopravnoj normi koja uređuje arbitražni postupak, jer se razlozi za poništaj pravorijeka u pretežitom dijelu odnose na nedostatke u konstituiranju arbitražnog suda i u provedbi arbitražnog postupka. S druge strane, kad će se presuda temeljiti na građanskopravnoj normi bit će građanskopravna odluka, primjerice presuda o ništetnosti ugovora o građenju i sl.

⁷ Triva-Dika, Građansko parnično procesno pravo, str. 352.

⁸ Triva-Dika, Građansko parnično procesno pravo, str. 352.

II. PRESUDE

1. Pojam

Presuda je sudska odluka kojom sud u zakonom propisanom obliku, na temelju provedenog parničnog postupka, odlučuje o osnovanosti zahtjeva koji se tiče glavne stvari i sporednih traženja. O tim zahtjevima sud odlučuje tako što će ih prihvatiti ako utvrdi da su osnovani, a odbit će ih ako utvrdi da nisu osnovani.

Zahtjev je osnovan kad sud na temelju utvrđenog činjeničnog stanja (činjenica koje je sud utvrdio i za koje drži da su važne za primjenu prava radi donošenja odluke) primjenom mjerodavne norme materijalnog prava dolazi do zaključka o osnovanosti traženja tužitelja na pravnu zaštitu određenog sadržaja, odnosno do zaključka o opravdanosti izricanja presude čije je donošenje tužitelj predložio.

Pri tome je odlučna ocjena o tome koje su činjenice relevantne za donošenje odluke, koje su to činjenice koje će formirati činjenično stanje, a kriterij za taj izbor je mjerodavna norma materijalnog prava. Koje su činjenice relevantne zavisi od pravilne pravne kvalifikacije postavljenog tužbenog zahtjeva. Analizirajući činjenične navode stranaka sud mora izvesti zaključak koja se materijalpravna norma odnosi na te činjenice, a onda iz sadržaja pravne norme koju treba primijeniti izvodi zaključak o tome koje je činjenice potrebno utvrđivati za njenu primjenu. One ostale činjenice nisu važne za donošenje odluke pa ih ne treba ni utvrđivati.

Dakle, zadaća je suda iz utvrđenih relevantnih činjenica svrstanih pod mjerodavnu pravnu normu izvesti zaključak o načinu na koji treba regulirati pravni odnos među strankama tj. na podlozi utvrđenog činjeničnog stanja i primjene odgovarajuće pravne norme donijeti presudu.

Presudom kao aktom državne suverenosti konkretizira se pravilo sadržano u apstraktnoj pravnoj normi. Presuda postaje konkretna pravna norma, izvor prava za konkretan društveni pravni odnos.⁹

2. Vrste presuda

Podjela presuda temelji se na različitim kriterijima. Uobičajena je podjela s obzirom na opseg predmeta odlučivanja; s obzirom na postupak koji je prethodio donošenju presude; s obzirom na sadržaj pravne zaštite koja se pruža; s obzirom na postignuti uspjeh tužitelja u parnici.

2.1. Presude s obzirom na opseg predmeta odlučivanja

- a) potpune presude – kojima se odlučuje o svim istaknutim zahtjevima tijekom postupka,¹⁰ istaknutim u tužbi ili protutužbi, o zahtjevima

⁹ Triva-Dika, Građansko parnično procesno pravo, str. 579.

¹⁰ čl. 325. st. 2. ZPP-a

istaknutim u parnicama spojenim radi zajedničkog raspravljanja;¹¹ Potpune presude ujedno su i konačne jer je njima pred sudom određenog stupnja odlučeno o svim zahtjevima o kojima je trebalo odlučiti.

- b) djelomične presude¹² – kojima se odlučuje samo o nekom od više tužbenih zahtjeva ili o dijelu nekog od tih zahtjeva; ili o svim zahtjevima, o nekom od tih zahtjeva ili o dijelu nekog od zahtjeva prema nekom od običnih suparničara; ili prema nekoj od osoba uključenih u postupak kao stranke spajanjem parnica; ili samo o zahtjevu tužbe ili protutužbe;
- c) dopunske presude¹³ – kojima se naknadno odlučuje o zahtjevima o kojima je propušteno odlučiti (o nekom od zahtjeva ili dijelu zahtjeva);
- d) međupresude¹⁴ – kojima se odlučuje samo o osnovanosti osnove tužbenog zahtjeva

2.2. Presude s obzirom na postupak koji je prethodio donošenju presude

- a) kontradiktorne presude – njihovom donošenju prethodilo je raspravljanje stranaka pred sudom;
U ostalim presudama prema ovom kriteriju sud odlučuje bez raspravljanja, na temelju dispozicije stranaka:
- b) presude na temelju priznanja¹⁵ – zasnivaju se na priznanju tužbenog zahtjeva;
- c) presude na temelju odricanja¹⁶ – zasnivaju se na odricanju od tužbenog zahtjeva;
- d) presude zbog ogluhe¹⁷ – zasnivaju se na propuštanju tuženika u roku podnijeti odgovor na tužbu;
- e) presude zbog izostanka¹⁸ – zasnivaju se na propuštanju tuženika osporiti tužbeni zahtjev najkasnije na pripremnom ročištu ako tužba nije tuženiku dostavljena na odgovor;
- f) presude bez održavanja rasprave¹⁹ – donose se kad je među strankama činjenično stanje nesporno.

2.3. Presude s obzirom na sadržaj pravne zaštite koja se pruža

- a) deklaratorne presude – kojima se utvrđuje sadržaj pravnih odnosa - postojanje ili nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa odnosno nekog drugog mogućeg objekta utvrđivanja; Presude kojima se odbija tužbeni zahtjev uvijek su deklaratorne, njima se utvrđuje da istaknuti zahtjev nije osnovan.

¹¹ čl. 325. st. 3. ZPP-a

¹² čl. 329. ZPP-a

¹³ čl. 339. do 341. ZPP-a

¹⁴ čl. 330. ZPP-a

¹⁵ čl. 331. ZPP-a

¹⁶ čl. 331.a ZPP-a

¹⁷ čl. 331.b ZPP-a

¹⁸ čl. 332. ZPP-a

¹⁹ čl. 332.a ZPP-a

- b) kondemnatorne presude – kojima se tuženiku nalaže da nešto učini, trpi ili propusti,
- c) konstitutivne presude – kojima se zasnivaju, mijenjaju ili ukidaju postojeći pravni odnosi između stanaka.

2.4. Presude s obzirom na postignuti uspjeh tužitelja u parnici

- a) presude kojima se tužbeni zahtjev prihvaća kao osnovan – kojima sud izriče ono što je tužitelj zatražio – deklaraciju, kondemnaciju ili konstituciju određenog sadržaja
- b) presude kojima se tužbeni zahtjev odbija kao neosnovan – kojima sud izriče da se tužbeni zahtjev odbija (potrebno je u cijelosti citirati sadržaj tužbenog zahtjeva).

3. Sadržaj i pisana izrada presude

Zakonom o parničnom postupku uređeni su oblik pisane izrade presuda te njihovo potpisivanje, a posebne odredbe o načinu pisanja sadržava i Sudski poslovnik.²⁰

Presuda se donosi na hrvatskom jeziku, u pravilu, i uz uporabu latiničnog pisma,²¹ te donosi i objavljuje u ime Republike Hrvatske.²²

Svaka se presuda mora izraditi u pisanom obliku,²³ a pisano izrađena presuda mora imati uvod, izreku i obrazloženje.²⁴ Izvornik presude potpisuje sudac pojedinac, odnosno predsjednik vijeća.²⁵

Strankama se uručuje, odnosno dostavlja ovjereni prijepis presude, koji treba sadržavati uputu o pravu na izjavljivanje pravnog lijeka protiv presude.²⁶

Presudu izrađuje sudac pojedinac koji ju je donio odnosno predsjednik vijeća koji je sudjelovao u njenom donošenju, i koji su je, eventualno, objavili.²⁷ U parničnim postupcima u kojima sudski savjetnici sudjeluju u provođenju postupka,²⁸ sudski savjetnik na temelju tako provedenog postupka podnosi sucu pisani prijedlog na temelju kojeg sudac donosi odluku.²⁹

²⁰ Narodne novine broj 37/14, 49/14, 08/15, 35/15, 123/15, 45/16, 29/17, 33/17 – Ispravak i 34/17

²¹ čl. 6. ZPP-a – Parnični postupak vodi se na hrvatskom jeziku i uz uporabu latiničnog pisma ako za uporabu u pojedinim sudovima nije zakonom uveden koji drugi jezik ili koje drugo pismo.

²² čl. 335. st. 1. ZPP-a

²³ čl. 335. st. 4. ZPP-a

²⁴ čl. 338. st. 1. ZPP-a

²⁵ čl. 335. st. 5. ZPP-a

²⁶ čl. 335. st. 13. ZPP-a

²⁷ čl. 335. st. 3., 5. ZPP-a

²⁸ čl. 13. st. 3. ZPP-a

²⁹ čl. 13. st. 1. ZPP-a

3.1. Uvod presude

Uvod presude sadrži naznaku da se presuda izriče u ime Republike Hrvatske, naziv suda, ime i prezime suca pojedinca, odnosno predsjednika vijeća, suca izvjestitelja i članova vijeća,³⁰ ime i prezime ili naziv, **osobni identifikacijski broj** te prebivalište ili boravište, odnosno sjedište stranaka, njihovih zastupnika i punomoćnika, kratku oznaku predmeta spora, dan zaključenja glavne rasprave,³¹ naznaku stranaka, njihovih zastupnika i punomoćnika koji su toj raspravi prisustvovali te dan kad je presuda donesena.³²

Kada je presuda donesena na temelju pisanog prijedloga sudskog savjetnika to će se naznačiti u uvodu.³³

U uvod se unosi i naznaka umješaka koji su sudjelovali u postupku.³⁴ U presudi bez održavanja rasprave trebalo bi navesti da je presuda na taj način donesena.

Značenje uvoda je u tome što se u njemu nalaze osnovni elementi o sporu, daje mogućnost kontrole procesnih pretpostavki (o nadležnom sudu, strankama u postupku, u kojem sastavu sud odlučuje). Eventualni nedostaci u uvodu u pravilu nemaju izravnih procesnih posljedica, osim ako su takvog karaktera da se zbog njih donesena presuda ne može ispitati³⁵ (npr. ako u uvodu nije naznačeno ime i prezime ili naziv koje od stranaka niti je to naznačeno u izreci presude).

Iako je zakonom određeno i jasno propisano što čini sadržaj uvoda, u nekim sudskim odlukama u uvodu se naznačuju i elementi koji nisu propisani, pa se tako navodi ime i prezime sudskog zapisničara, kao i zakonski članci na temelju kojih je odluka donesena, zakon te službeno glasilo u kojemu je objavljen. Svi elementi koji nisu zakonom propisani kao sadržaj uvoda presude suvišni su i nepotrebno opterećuju odluku.

Ispod uvoda, a iznad teksta izreke, u posebnom redu treba označiti, malim rastavljenim slovima bez podebljavanja, da je sud donio presudu („p r e s u d i o j e“).³⁶

3.2. Izreka presude

Izreka (dispozitiv) je glavni dio presude, ona stječe svojstvo pravomoćnosti, njome sud izražava svoj stav o tužbenom zahtjevu, izreka je onaj dio presude prema kojemu se procjenjuje njena podobnost za ovrhu.

³⁰ Prema odredbi čl. 62. st. 7. Sudskog poslovnika, u uvodu odluke, koju je donijelo vijeće, navode se imena svih članova vijeća, počevši od predsjednika vijeća.

³¹ Kod upisa datuma, mjesec će se označiti nazivom – čl. 59. st. 5. Sudskog poslovnika

³² čl. 338. st. 2. ZPP-a

³³ čl. 13. st. 1. ZPP-a

³⁴ Primjenom na odgovarajući način odredbe čl. 209.a ZPP-a

³⁵ čl. 354. st. 2. t. 11. ZPP-a

³⁶ čl. 62. st. 8. Sudskog poslovnika

Učinci presude u bitnome se vežu uz izreku i određuju njezine objektivne, subjektivne i vremenske granice pravomoćnosti.

Izreka presude sadrži odluku suda o prihvaćanju ili odbijanju pojedinih zahtjeva koji se tiču glavne stvari i sporednih traženja te odluku o postojanju ili nepostojanju potraživanja istaknutog radi prebijanja (članak 333).³⁷

U izreci presude se u sažetom obliku utvrđuje sadržaj pravne zaštite koju je sud svojom odlukom dao ili uskratio. U izreci se ne iznose ni činjenična ni pravna osnova presude, one su dio obrazloženja.

Izreka presude treba sadržavati odluku kojom će se prihvatiti ili odbiti zahtjev tužitelja istaknut u tužbi kojim tužitelj traži od suda da utvrdi postojanje ili nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa (deklaratorni tužbeni zahtjev), da naloži tuženiku ispunjenje neke pozitivne ili negativne činidbe (kondemnatorni tužbeni zahtjev) ili da izrekne osnivanje, promjenu ili prestanak nekog prava ili pravnog odnosa (konstitutivni tužbeni zahtjev).

Ako se presudom prihvaća tužbeni zahtjev izreka treba sadržavati ono što je njime zatraženo. Ako se tužbeni zahtjev prihvaća prethodno se ne unosi formulacija „Prihvaća se tužbeni zahtjev koji glasi:“, a potom izricanje kondemnacije, utvrđenja ili stvaranja novog, promjene ili ukidanja postojećeg prava ili pravnog odnosa, već se samo izriče sadržaj pravne zaštite prema istaknutom tužbenom zahtjevu. Pri tome sud smije odlučivati samo o onome što je postavljenim meritornim zahtjevima od njega zatraženo, nema ovlaštenje odlučivati ni preko niti mimo postavljenih zahtjeva.³⁸

S druge strane, kada se zahtjev odbija izreka treba sadržavati izričaj da se tužbeni zahtjev odbija uz točno navođenje njegovog sadržaja. Ako u dispozitivu nije naveden i sadržaj tužbenog zahtjeva koji se odbija, nego je samo izrečeno „odbija se tužbeni zahtjev“ takva je izreka nerazumljiva.³⁹

Ako je sud utvrdio da je tužbeni zahtjev samo djelomično osnovan, izreka presude treba imati dva dijela – dio koji će sadržavati odluku o prihvaćanju dijela zahtjeva, uz određeno navođenje sadržaja tog dijela zahtjeva, - i dio koji će sadržavati odluku o odbijanju preostalog dijela zahtjeva, uz određeno navođenje sadržaja zahtjeva glede glavne stvari i sporednih traženja. Nepravilno je u izreci samo odrediti da se „višak tužbenog zahtjeva odbija“ ili „preostali dio zahtjeva se odbija“ i sl., jer i u tom je slučaju riječ o nerazumljivoj izreci.⁴⁰

Jednako vrijedi za odlučivanje o zahtjevu koji se tiče glavne stvari i o zahtjevu za sporedne tražbine. Kod odlučivanja o troškovima postupka potrebno je također ako sud utvrdi da je zahtjev za naknadu troškova samo djelomično osnovan, dio zahtjeva odbiti navođenjem točnog iznosa koji se odbija.

³⁷ čl. 338. st. 3. ZPP-a

³⁸ čl. 354. st. 2. t. 12. ZPP-a

³⁹ VTSRH, Pž-2558/06 od 19. veljače 2008., VTSRH, Pž-3578/07 od 2. studenoga 2010.

⁴⁰ VS RH, Rev-585/07 od 22. kolovoza 2007., VTSRH, Pž-1187/07 od 23. rujna 2008.

Sud je dužan odlučiti o svim zahtjevima koje je tužitelj postavio tužbenim zahtjevom. U praksi se kod odlučivanja o zahtjevu za naknadu troškova postupka, u situaciji kad je tužitelj u cijelosti uspio u sporu, često događa da izreka ne sadrži odluku o odbijanju iznosa zahtijevanih troškova za koje je sud ustanovio da nisu osnovani, što potom dovodi do odlučivanja o prijedlogu za donošenje dopunske odluke i u najvećem broju slučajeva dopunske odluke.

Nepotrebno je odlučivati o tuženikovom zahtjevu za naknadu troškova postupka u situaciji kad je tužiteljev zahtjev u cijelosti osnovan i u cijelosti je uspio u parnici, jer je tuženikov zahtjev za naknadu troškova postavljen samo za slučaj njegova uspjeha u parnici, djelomičnog ili u cijelosti.

U izrekama presuda često se izriče da se „odbija tužitelj s tužbenim zahtjevom“ ili „odbija se tužitelj s tužbom i tužbenim zahtjevom“, što kod izrade presuda treba izbjegavati, jer sud odlučuje o osnovanosti tužbenog zahtjeva pa se odbija tužbeni zahtjev.

U presudama kojima se nalaže ispunjenje novčane tražbine, novčani iznosi će se u izreci presude osim brojevima označiti i slovima u zagradi.⁴¹

Ako u postupku sudjeluju dvije ili više stranaka ili se u istom postupku raspravlja o suprotnim zahtjevima (tužbi i protutužbi), stranke će se u izreci spominjati punim imenom, a ne po redu nabiranja (kao npr. prvotuzenik, drugotuzenik i sl.).⁴² Ako je podnesena protutužba i tada se stranke trebaju označavati kao tužitelj i tuženik, iako se u mnogim presudama označavaju kao protutužitelj i protutuženik odnosno tužitelj-protutuženik i tuženik-protutužitelj, premda na ove izraze ne upućuje ni Zakon o parničnom postupku niti Sudski poslovnik, što samo dodatno opterećuje presudu i doprinosi manjoj jasnoći izričaja. Jednako vrijedi i za obrazloženje.

Kod izrade pisane presude trebalo bi u svim njenim dijelovima, uvodu, izreci i obrazloženju, služiti se zakonskom pravnom terminologijom, a ne manje važna je i uporaba hrvatskog standardnog jezika. Tako se prema terminologiji Zakona o parničnom postupku tužbeni zahtjevi prihvaćaju, a ne „usvajaju,“ što se u sudskoj praksi često susreće, i ne „uvažavaju“.

U izreku presude treba unijeti i određena meritorna rješenja. O zahtjevu za naknadu troškova sud je dužan odlučiti u presudi kojom se završava postupak pred tim sudom.⁴³ Dakle, ne donosi se odvojeno rješenje o troškovima, već je odluka o troškovima sastavni dio presude. Kad je riječ o međupresudi i djelomičnoj presudi sud može odlučiti da se odluka o troškovima ostavlja za kasniju presudu.⁴⁴

Treba li u izreku presude unijeti i određena procesna rješenja kojima se odbijaju prigovori stranaka, a za koje je sud odlučio da će o njima odlučiti zajedno s glavnom stvari i protiv njih nije dopuštena posebna žalba (prigovor nenadležnosti,

⁴¹ čl. 59. st. 4. Sudskog poslovnika

⁴² čl. 59. st. 5. Sudskog poslovnika

⁴³ čl. 164. st. 4., čl. 129. st. 5. ZPP-a

⁴⁴ čl. 165. ZPP-a

dvostruke litispendencije, presuđene stvari, sklapanja sudske nagodbe), nego će se moći pobijati zajedno sa žalbom protiv konačne odluke? ⁴⁵

U domaćoj pravnoj znanosti izneseno je mišljenje da su ta rješenja po svojem sadržaju samo razlozi zbog kojih je sud smatrao da je ovlašten meritorno odlučiti o tužbenom zahtjevu, pa već zbog toga ne mogu biti objekt samostalnog pravnog lijeka, da su ta rješenja već izrečena i objavljena, a njihov sadržaj je pismeno fiksiran u spisima (u pravilu u zapisniku o glavnoj raspravi), zbog čega se smatra da se o njima može izlagati samo u obrazloženju pismeno izrađene presude. ⁴⁶

Međutim, iznosi se i stajalište da navedene odredbe računaju s time da se izreka rješenja protiv kojega posebna žalba nije dopuštena treba unijeti u izreku presude kao konačne odluke, dakle u njezin dio koji sadrži očitovanja volje suda o pravnim pitanjima o kojima je trebao odlučiti. Ovo stoga jer stranke imaju pravo da se sud o pitanjima o kojima je dužan odlučiti i protiv čijih odluka o tim pitanjima imaju pravo žalbe (čl. 378. st. 2.) određeno izjasni u izreci konačne odluke, dakle u njezinu dijelu koji treba sadržavati odluku o pravnim pitanjima koja je sud bio dužan riješiti. ⁴⁷

Čini se da u sudskoj praksi postoje oba načina postupanja i donošenja odluka. Uglavnom ako sud nije u izreku presude unio odluku o nekom od navedenih procesnih pitanja, dakle odluku koju je donio, a protiv koje nije bila dopuštena posebna žalba, te se odluke mogu pobijati žalbom protiv presude i to, posredno ili neposredno. Posredno bi se takva procesna odluka mogla pobijati žalbom protiv presude u kojoj se žalitelj ne bi uopće pozivao na tu odluku, već bi se samo pozivao na počinjene bitne povrede odredaba parničnog postupka (npr. čl. 354. st. 2. t. 2., čl. 354. st. 2. t. 9. ZPP-a). S druge strane, žalitelj bi u žalbi protiv presude izravno mogao upućivati na odluku o navedenim procesnim pitanjima te pobijajući te odluke pobijati i samu presudu.

U praksi se postupa različito i kod preinačenja tužbe. Protiv rješenja kojim se dopušta preinaka posebna žalba nije dopuštena, ⁴⁸ dok je protiv rješenja kojim se ne dopušta preinaka tužbe žalba dopuštena. ⁴⁹ Obje odluke trebalo bi donijeti u obliku posebnog rješenja. Naime, ako sud ne bi donio posebno rješenje kojim ne dopušta preinaku, već bi ga unio tek u konačnu odluku, a drugostupanjski sud bi smatrao, odlučujući o žalbi protiv presude kojom bi se pobijalo i rješenje kojim preinaka nije dopuštena, da je trebalo dopustiti preinaku pri čemu bi mogao i donijeti odluku kojom dopušta preinaku, ali morao bi ukinuti prvostupanjsku presudu i predmet vratiti na ponovno suđenje u povodu preinačene tužbe. Ako bi pak prvostupanjski sud odlučio o zahtjevu istaknutom u preinačenoj tužbi, a da prethodno preinaku nije dopustio kad je to bilo potrebno, time bi mogao dovesti do toga da stranke u tijeku postupka ne znaju o čemu se raspravlja, u kojem pravcu sud vodi postupak. U obje situacije neodlučivanja posebnim rješenjem o preinaci tužbe bila bi počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka. ⁵⁰

⁴⁵ čl. 301., 378. st. 2. ZPP-a

⁴⁶ Triva-Dika, Građansko parnično procesno pravo, str. 622.

⁴⁷ Dika, Građansko parnično pravo, Sudske odluke i sudska nagodba, str. 332.

⁴⁸ čl. 190. st. 8. ZPP-a

⁴⁹ čl. 378. st. 1. ZPP-a

⁵⁰ VSRH, Rev-1959/84 od 8. siječnja 1985., VSRH, Rev-1956/90 od 20. prosinca 1990.

O materijalnopravnim prigovorima (npr. prigovor zastare, nedostatka aktivne legitimacije, promašene pasivne legitimacije) sud ne odlučuje u izreci presude na način da izriče odbijanje ili prihvaćanje prigovora, već ovisno o njihovoj osnovanosti donosi odluku o tužbenom zahtjevu, odbija tužbeni zahtjev ako je prigovor osnovan, odnosno ako nije osnovan prihvaća tužbeni zahtjev, a razloge o tome iznosi u obrazloženju presude.

Osim odluke o prihvaćanju ili odbijanju zahtjeva koji se tiču glavne stvari i sporednih traženja, izreka presude sadrži i odluku o prigovoru radi prebijanja, ako je tuženik istaknuo takav prigovor.

3.3. Izreka kondemnatorne presude

Izrekom kondemnatorne presude kojom se prihvaća tužbeni zahtjev sud nalaže tuženiku u korist tužitelja određeno činjenje odnosno trpljenje ili propuštanje.

U sudskoj praksi, naročito trgovačkih sudova, najčešće su pozitivne kondemnatorne presude kojima se nalaže ispunjenje pozitivne činidbe, i to na isplatu određenog novčanog iznosa. Razlikuju se i kondemnacije na ispunjenje drugih generičkih stvari ili individualno određenih pozitivnih činidbi ili pasivnih držanja.

U sudskoj praksi se i danas nailazi na različite formulacije izreke kondemnatorne presude, premda, barem u praksi trgovačkih sudova, prevladavaju one kojima se „nalaže tuženiku isplatiti tužitelju iznos od ... u roku od ...“, ali i one koje koriste formulaciju „dužan je tuženik platiti tužitelju iznos od ... u roku od ...“, u rjeđim slučajevima „obvezuje se tuženik platiti tužitelju iznos od ...“.

Budući da Zakon o parničnom postupku u više odredaba propisuje da sud može „naložiti“ izvršenje ili ispunjenje određene činidbe (čl. 186.c, 326. st. 1., 327., 328.) čini se da bi se trebalo držati zakonskog određenja te u izrekama kondemnatornih presuda „naložiti“ ispunjenje određene činidbe.

U kondemnatornim presudama kojima se nalaže ispunjenje pozitivne činidbe određuje se i paricijski rok u kojemu je tuženik dužan ispuniti tu činidbu, koji je u pravilu zakonski rok.⁵¹

U izrekama se još uvijek nailazi da sud tuženiku nalaže određeno ponašanje „pod prijetnjom ovrhe“, što je potpuno suvišno jer su kondemnatorne presude osnova za ovrhu na temelju izričite odredbe Ovršnog zakona⁵², a ne na temelju ove klauzule.

Ako je tuženik istaknuo prigovor radi prebijanja⁵³ ili protutužbu s kondemnatornim zahtjevom koji se može prebiti s tužbenim zahtjevom (kompenzabilnu protutužbu),⁵⁴ sud će donijeti odluku koja će u izreci sadržavati

⁵¹ čl. 328., 436., 448., 467. st. 5., 500. t. 3. ZPP-a

⁵² čl. 22., 23., 29. Ovršnog zakona (Narodne novine broj 112/12, 25/13 - Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, 93/14, **55/16 – OUSRH**; - dalje: OZ)

⁵³ čl. 333. st. 3., 338. st. 3. ZPP-a

⁵⁴ čl. 189. st. 1. ZPP-a

određene dispozicije, ovisno o utvrđenjima o osnovanosti zahtjeva odnosno prigovora.⁵⁵

Ako je utvrdio osnovanost tužbenog zahtjeva i tražbine istaknute radi prebijanja, odluka će u izreci sadržavati sljedeće dispozicije:

1. utvrđenje postojanja tužiteljeve tražbine,
2. utvrđenje postojanja tuženikove tražbine (do visine utužene tražbine tužitelja),⁵⁶
3. prebijanje utvrđenih tražbina,
4. nalog tuženiku na plaćanje tužiteljevog nekompenziranog dijela tražbine,
5. odbijanje tužiteljeva zahtjeva do visine do koje je njegova tražbina prebijena s tuženikovom.

Ako je sud utvrdio samo djelomičnu osnovanost tuženikove tražbine istaknute radi prebijanja, izreka presude treba sadržavati, osim u kojemu iznosu postoji tuženikova tražbina, još i iznos za koji je utvrđeno da tražbina ne postoji (sve do visine utužene tražbine tužitelja).

Ako je tuženik istaknuo prigovor radi prebijanja tražbine koja je već utvrđena pravomoćnom presudom u sporu između istih stranaka, sud će u izreci presude izostaviti onaj dio koji se odnosi na utvrđivanje postojanja tuženikove tražbine u određenom iznosu pa će izreka sadržavati: utvrđivanje tužiteljeve tražbine, prebijanje tražbina, dosuđivanje nekompenziranog viška tužitelju te odbijanje kompenziranog dijela tužbenog zahtjeva.⁵⁷

Ako je utvrdio osnovanost tužbenog zahtjeva, a neosnovanost tuženikove tražbine istaknute radi prebijanja, presuda će u izreci sadržavati:

1. prihvaćanje tužbenog zahtjeva,
2. utvrđenje nepostojanja tuženikove tražbine istaknute radi prebijanja (do visine utužene tražbine tužitelja).

Ako je sud utvrdio da tužiteljev zahtjev nije osnovan, on ne može odlučivati o tuženikovu prigovoru radi prebijanja, jer tuženik nije istaknuo zahtjev za ostvarenje svoje tražbine u obliku samostalnog tužbenog zahtjeva, nego u svrhu prebijanja tuženikove tražbine s tužiteljevom, ako se utvrdi postojanje tužiteljeve tražbine. U takvoj situaciji sud će presudom samo odbiti tužbeni zahtjev.

Ako je tuženik istaknuo prigovor radi prebijanja tražbine o kojoj već teče parnica između istih stranaka, istaknuti prigovor treba odbaciti zbog litispendencije. Jednako tako ne može se ista tražbina isticati prigovorom radi prebijanja u dvije različite parnice pa bi i u takvoj situaciji prigovor trebalo odbaciti.

⁵⁵ VTSRH, Pž-4657/04 od 9. siječnja 2007., VTSRH, Pž-6012/06 od 3. prosinca 2008.

⁵⁶ VTSRH, Pž-472/07 od 2. veljače 2010., VTSRH, Pž-1736/07 od 6. srpnja 2010., VTSRH, Pž-5451/07 od 29. lipnja 2011.

⁵⁷ VSRH, Rev-508/80 od 29. lipnja 1980, VTSRH, Pž-1684/04 od 21. prosinca 2007.

Ako je tuženik istaknuo građanskopravni prigovor prijebaja, o njemu sud ne odlučuje u izreci presude, već svoj stav o njemu iznosi u obrazloženju. Ako je prigovor osnovan, znači da je sud utvrdio da je postojala tužiteljeva tražbina prema tuženiku, ali je prestala zbog tuženikove tražbine prema tužitelju i tuženikove izjave o prijebaju. U toj situaciji sud donosi presudu kojom samo odbija tužbeni zahtjev. Ako je pak utvrdio da tuženik nije imao tražbinu prema tužitelju uslijed čega nije ni moglo doći do građanskopravnog prijebaja, tada izrekom presude odlučuje samo o tužbenom zahtjevu, njegovim prihvaćanjem ako je osnovan, a u izreci ne odlučuje o tuženikovom prigovoru prijebaja.

Ako su osnovani tužbeni i protutužbeni zahtjev, presuda će u izreci sadržavati:

1. utvrđenje postojanja tužiteljeve tražbine,
2. utvrđenje postojanja tuženikove tražbine,
3. prebijanje utvrđenih tražbina,
4. nalog tuženiku ili tužitelju na plaćanje nekompenziranog viška tužitelju odnosno tuženiku koji je podnio protutužbu,
5. odbijanje kondemnatornih zahtjeva stranaka u dijelu u kojem se odnose na kompenzirane tražbine, dakle, jedan u cijelosti, a drugi u dijelu koji se odnosi na kompenzirani dio tražbine s obzirom na koju je bio istaknut.

3.4. Izreka kod nekih posebnih vrsta kondemnatorne presude

U posebne vrste kondemnatornih presuda ubrajaju se, među ostalima, presude u povodu tužbi za ispunjenje alternativnih obveza i u kojima je istaknuto alternativno ovlaštenje.

3.4.1. Alternativne obveze

Ako prema sadržaju građanskopravnog odnosa dužnikova obveza ima dvije ili više činidaba, no da bi se oslobodio obveze dužnik ne mora ispuniti sve, već samo jednu od njih riječ je o alternativnim obvezama.⁵⁸ Ispunjenjem jedne od činidaba, dužnikova obveza prestaje. O tome kome pripada pravo izbora ispunjenja činidbe ovisit će način utuženja, kao i donošenja odluke.

Ako pravo izbora pripada vjerovniku, on svoje pravo izbora ostvaruje utuženjem jedne od dužnih činidbi, čime je to pravo iscrpljeno.

Ako pravo izbora pripada dužniku, što je pravilo, to pravo mu pripada sve dok u ovršnom postupku jedna od dugovanih stvari ne bude potpuno ili djelomično predana vjerovniku po njegovu izboru. To znači da ako dužnik ne ispuni svoju obvezu u roku za ispunjenje, vjerovnik mora tužiti dužnika na alternativno ispunjenje dužne činidbe. Isto tako i odluka suda mora glasiti na alternativno ispunjenje obveze, što znači odrediti dužniku ispunjenje jedne ili druge činidbe.⁵⁹ Ovdje je riječ o različitim mogućnostima ispunjenja jednog zahtjeva (obveze) pa nema objektivne

⁵⁸ čl. 32. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15; dalje: ZOO)

⁵⁹ VSRH, Rev-412/03 od 5. listopada 2005., VSRH, Rev-x-376/09 od 22. prosinca 2010., VTSRH, PŽ-7811/05 od 26. ožujka 2008., VTSRH, PŽ-4718/04 od 25. rujna 2007.

kumulacije, a time ni donošenja djelomične presude o osnovanosti zahtjeva samo u odnosu na neku od alternativno utuženih činidaba.

Sud bi smio prihvatiti tužbeni zahtjev kojim je tužitelj zahtijevao naložiti tuženiku ispunjenje jedne od dviju ili više alternativno utuženih činidbi, prema izboru tuženika, samo ako bi obveza tuženika odgovarala onome što je tužitelj zahtijevao. Ako bi sud utvrdio da je sadržaj obveze drukčiji, morao bi odbiti tužbeni zahtjev.⁶⁰

Ako bi tužitelj tužbenim zahtjevom obuhvatio samo neke od činidbi između kojih bi tuženik imao pravo izbora, sud bi morao odbiti tužbeni zahtjev.

Sud bi morao odbiti tužbeni zahtjev i ako utvrdi da tuženik duguje samo jednu od alternativno utuženih činidbi, da prema sadržaju građanskopravnog odnosa nije riječ o alternativnim obvezama pa ni tužbeni zahtjev s alternativnim činidbama nije osnovan.⁶¹

3.4.2. Alternativno ovlaštenje

Institut alternativnog ovlaštenja pojavljuje se kao građanskopravno alternativno ovlaštenje (fakultativne obveze)⁶² i procesno alternativno ovlaštenje (facultatis alternativae).⁶³

Građanskopravno alternativno ovlaštenje

Kod građanskopravnog alternativnog ovlaštenja dužnik duguje samo jednu, određenu činidbu, ali se može osloboditi svoje obveze ispunjenjem neke druge određene činidbe. Dužnik se može koristiti fakultativnim ovlaštenjem sve dok vjerovnik u ovršnom postupku ne primi potpuno ili djelomično ispunjenje činidbe.

Vjerovnik mora tužbenim zahtjevom tražiti da se tuženiku naloži ispunjenje činidbe koju ima pravo tražiti, ali da se te svoje obveze tuženik može osloboditi ispunjenjem određene druge činidbe. U tom bi slučaju i izreka presude glasila na ispunjenje određene činidbe, koje se tuženik može osloboditi ispunjenjem točno određene druge činidbe sve dok vjerovnik u ovršnom postupku ne primi potpuno ili djelomično ispunjenje prve činidbe.

Ako tužitelj ne bi postavio tužbeni zahtjev da se tuženiku naloži ispunjenje određene činidbe, uz ovlaštenje tuženika da se oslobodi obveze na ispunjenje te činidbe ispunjenjem neke druge, tužbeni bi zahtjev trebalo odbiti kao neosnovan. Tako bi trebalo postupiti i kad bi tužitelj u tužbi u korist tuženika statuirao alternativno ovlaštenje koje se, međutim, kvalitativno i/ili kvantitativno ne bi podudaralo s onim koje tuženiku pripada prema sadržaju građanskopravnoga odnosa.⁶⁴

⁶⁰ Dika, Građansko parnično pravo, Sudske odluke i sudska nagodba, str. 78.

⁶¹ Dika, Građansko parnično pravo, Sudske odluke i sudska nagodba, str. 79.
VSRH, Rev-897/09 od 9. prosinca 2014.

⁶² čl. 38. ZOO-a

⁶³ čl. 327. ZPP-a

⁶⁴ Dika, Građansko parnično pravo, Sudske odluke i sudska nagodba, str. 81.
VSRH, Revt-327/10 od 15. prosinca 2010.

Procesno alternativno ovlaštenje

Ako je tužitelj u tužbi tražio da se tuženiku naloži ispunjenje neke činidbe, a istodobno je u tužbi ili do zaključenja glavne rasprave izjavio da je voljan umjesto te činidbe primiti neku drugu činidbu, sud će ako prihvati tužbeni zahtjev, izreći u presudi da se tuženik može osloboditi činidbe čije mu je ispunjenje naloženo ako ispuni tu drugu činidbu.⁶⁵

Ovdje je riječ o alternativnom ovlaštenju tužitelja ponuditi tuženiku mogućnost da, umjesto činidbe čije je ispunjenje zahtijevao tužbenim zahtjevom na koju ima pravo prema sadržaju građanskopravnog odnosa, ispuni neku drugu činidbu koja ne proizlazi iz građanskopravnog odnosa stranaka. Takva mogućnost oslobođanja od obveze nije tužbeni zahtjev, već građanskopravna ponuda. O alternativnoj mogućnosti sud nema ovlast ni raspravljati ni meritorno odlučivati, što znači da sud nema ovlast utvrđivati i ocjenjivati primjerenost njezine visine, već ako prihvati tužbeni zahtjev tu ponudu samo unosi u izreku presude upravo onako kako ju je tužitelj dao.⁶⁶

Zakonom nije izrijekom riješena situacija ako sud iz nekih razloga propusti unijeti u presudu dispoziciju o alternativnome ovlaštenju. U takvom bi slučaju, zato što izjava o alternativnom ovlaštenju ima značenje materijalne procesne dispozicije kojom se u kvalitativnom smislu modificira kondemnatorni tužbeni zahtjev, propust suda da u izreci presude statuirá alternativno ovlaštenje tuženika trebalo smatrati suđenjem extra petita, suđenjem o nečemu što nije traženo, dakle, prekoračenjem tužbenoga zahtjeva.⁶⁷

3.5. Izreka odluke o platnom nalogu

Zakon o parničnom postupku propisuje pravila za postupanje u parnicama za koja važe posebna procesna pravila, riječ je o posebnim postupcima obuhvaćenim trećim dijelom Zakona o parničnom postupku, u parnicama u kojima se odlučuje o posebnim imovinskim odnosima. Među njima su i postupci izdavanja platnog naloga.

U praksi su postupci izdavanja platnog naloga svedeni na minimum, do te mjere da ih gotovo i nema, zbog odredbe čl. 446. st. 2. ZPP-a prema kojoj tužitelj mora dokazati da ima pravni interes za podnošenje tužbe za izdavanje platnog naloga, umjesto da predlaže određivanje ovrhe na temelju vjerodostojne isprave. Međutim, s obzirom na to da se u slučaju podnošenja prigovora protiv rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave, ako ga pobija u cijelosti ili u dijelu kojim je ovršeniku naloženo namiriti tražbinu, postupak nastavlja kao u povodu prigovora protiv platnoga naloga, u tom parničnom postupku primjenjuju se odredbe Zakona o parničnom postupku koje uređuju taj institut. Naime, rješenje o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave u dijelu kojim je naloženo ovršeniku da u roku od osam dana, a

⁶⁵ čl. 327. ZPP-a

⁶⁶ VSRH, Rev-732/04 od 9. svibnja 2005., VSRH, Rev-1001/07 od 12. prosinca 2007., VSRH, Revt-327/10 od 15. prosinca 2010., VTSRH, Pž-7899/03 od 15. studenoga 2006.

⁶⁷ Dika, Građansko parnično pravo, Sudske odluke i sudska nagodba, str. 82.

u mjeničnim i čekovnim sporovima u roku od tri od dana dostave rješenja, namiri tražbinu zajedno s odmjerenim troškovima, sadržajno predstavlja platni nalog.⁶⁸

U parničnom postupku neposredni je zadatak raspravljanja ispitivanje pravilnosti i zakonitosti izdanog platnog naloga, posredno je to i osnovanost tužbenog zahtjeva, pa na kraju raspravljanja sud odlučuje održava li se platni nalog u cijelosti ili djelomično na snazi ili se ukida.⁶⁹

3.5.1. Sadržaj izreke odluka donesenih u povodu prigovora protiv platnoga naloga odnosno ovršenikovog prigovora podnesenog protiv rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave

Presudom se odlučuje na sljedeći način:

1. **u cijelosti se održava na snazi platni nalog (sadržan u rješenju o ovrsi)** - tj. navode se identifikacijske oznake platnog naloga koji se održava na snazi (naziv suda/javnog bilježnika, broj platnog naloga, datum donošenja) – i tužitelju dosuđuju parnični troškovi za radnje od podnošenja prigovora do zaključenja glavne rasprave;
2. **ukida se u cijelosti platni nalog (sadržan u rješenju o ovrsi)** - uz navođenje identifikacijskih oznaka platnog naloga (naziv suda/javnog bilježnika, broj platnog naloga, datum donošenja) **i odbija tužbeni zahtjev** kao neosnovan, radi naplate glavnice, kamata i troškova platnoga naloga (navodi se sadržaj tužbenog zahtjeva koji se odbija), a tuženiku se dosuđuju parnični troškovi za radnje od podnošenja prigovora do zaključenja glavne rasprave;⁷⁰
3. **djelomično se ukida platni nalog (sadržan u rješenju o ovrsi)** - uz navođenje identifikacijskih oznaka platnog naloga i dijela koji se ukida **i odbija tužbeni zahtjev** kao neosnovan u određenome iznosu (koji mora biti naveden u izreci presude, u odnosu na glavnice, zatezne kamate kao i za troškove platnoga naloga koji otpadaju na dio platnog naloga koji je ukinut), i ujedno: taj platni nalog djelomično se održava na snazi, uz navođenje iznosa glavnice i/ili kamata i troškova za koje se održava na snazi - i donosi se odluka o parničnim troškovima.
4. platni nalog ukida se presudom i ako sud utvrdi da zahtjev tužbe nije dospio u vrijeme izdavanja platnoga naloga, ali je dospio prije zaključenja prethodnog postupka, i sud odlučuje o tužbenom zahtjevu (čl. 452. st. 3. ZPP-a).

Rješenjem se ukida platni nalog u sljedećim situacijama:

⁶⁸ čl. 39. st. 2. t. 1. OZ-a i čl. 448. st. 2. ZPP-a

⁶⁹ čl. 451. st. 3. ZPP-a

⁷⁰ VSRH, Rev-93/89 od 27. veljače 1990., VTSRH, Pž-5567/04 od 24. svibnja 2007., VTSRH, Pž-8257/04 od 20. veljače 2007., VTSRH, Pž-4728/04 od 3. travnja 2007., VTSRH, Pž-3598/07 od 24. svibnja 2010., VTSRH, Pž-2231/08 od 8. veljače 2012.

1. ako sud po tuženikovom prigovoru utvrdi da nisu postojale zakonske pretpostavke za izdavanje platnoga naloga iz čl. 446. i 447. ZPP-a;
2. ako postoje opće smetnje za daljnji tijek postupka;

U navedenim situacijama se po pravomoćnosti rješenja kojim se ukida platni nalog, raspravlja o glavnoj stvari i potom donosi odluka o tužbenom zahtjevu (čl. 452. st. 1. ZPP-a);

3. ako nema procesnih pretpostavaka za izdavanje platnog naloga, tužba se odbacuje, a platni nalog ukida (čl. 455. ZPP-a);
4. ako je tužba povučena (čl. 456. st. 1. ZPP-a) - utvrđuje se povlačenje/ili presumirano povlačenje tužbe i ukida platni nalog;⁷¹

Rješenje kojim se deklarira da platni nalog ostaje na snazi donosi se ako tuženik do zaključenja glavne rasprave odustane od svih podnesenih prigovora (čl. 456. st. 2. ZPP-a).

3.5.2. Platni nalog i prigovor radi prebijanja

Jednako kao i u redovnom parničnom postupku tuženik može i u postupku u povodu prigovora protiv platnoga naloga istaknuti prigovor radi prebijanja i građanskopravni prigovor prijeboja. U takvoj se situaciji na jednaki način odlučuje o tim prigovorima, s tim da je potrebno imati u vidu da se nakon utvrđenja postojanja tražbina stranaka, prebijanja tražbina, odnosno utvrđenja nepostojanja tuženikove tražbine, odlučuje o tome održava li se platni nalog na snazi ili ukida, djelomično ili u cijelosti. U slučaju ukidanja dijela platnoga naloga u dijelu iznosa u kojemu su prebijene tražbine također treba odbiti tužbeni zahtjev.

3.5.3. Platni nalog i preinaka tužbe povećanjem tužbenog zahtjeva

S obzirom na to da se u postupku u povodu prigovora protiv platnoga naloga primarno raspravlja o pravilnosti i zakonitosti izdanog platnog naloga u kojemu sud donosi odluku o pravilnosti odluke donesene o zahtjevu, a tek posredno o zahtjevu, pojavila su se različita stajališta o dopuštenosti preinake tužbe. Prema jednim preinaka tužbe je dopuštena jer nakon podnošenja prigovora postupak gubi karakteristike posebnog postupka, dok prema drugima preinaka nije dopuštena jer predmet raspravljanja povodom prigovora može biti samo tužbeni zahtjev o kojemu je odlučeno platnim nalogom.⁷²

Premda je u starijoj sudskoj praksi bilo različitih odluka o ovom pitanju, prevladavaju odluke kojima se dopušta preinaka tužbe povećanjem postojećeg zahtjeva. O tome je zauzet stav Vrhovnog suda: I nakon što je tuženik podnio

⁷¹ VTSRH, Pž-5665/09 od 23. prosinca 2009.

⁷² Triva-Dika, Građansko parnično procesno pravo, str. 817.

prigovor protiv platnog naloga, tužitelj može u skladu s odredbama čl. 190. i 191. ZPP-a preinačiti tužbu povećanjem tužbenog zahtjeva.⁷³

U takvoj situaciji sud će donijeti odluku o platnom nalogu prema odredbi čl. 451. st. 3. ZPP-a, primjenjujući sva pravila za sadržaj izreke odluka donesenih u povodu prigovora protiv platnoga naloga, a o povećanom dijelu tužbenog zahtjeva odlučit će kao u redovnom postupku pokrenutom po tužbi. Nije pravilno ukinuti platni nalog u cijelosti, a potom odlučivati o cijelom tužbenom zahtjevu.

3.6. Obrazloženje presude

Pisana je riječ u pravilu, najčešći oblik komunikacije sudova sa strankama, sudova s javnošću. Pisana je riječ ujedno, bitan izvor mjerila sudačkog autoriteta ne samo unutar sudbene vlasti nego i u široj društvenoj zajednici.

Presuda često određuje život građana pa stoga pravni poredak opravdano pridaje veliku važnost izgledu i sadržaju sudskih odluka. Međutim, zakon ne uređuje (barem ne detaljno) na koji način sudac treba predstaviti razloge njegove odluke. A ti su razlozi sadržani u obrazloženju presude.

Pisanje obrazloženja složen je, vrlo često zahtjevan i dugotrajan proces. Promišljanja o pisanju obrazloženja presude mogu se započeti cijelim nizom pitanja, od kojih tek neka navodimo u nastavku:

Što znači donijeti presudu?

„Donijeti presudu znači odrediti njen sadržaj, izreći odluku o osnovanosti tužbenog zahtjeva“.⁷⁴ Donošenje presude predstavlja složen intelektualni i voljni proces koji se događa u osobi suca, izolirano od stranaka i bez sudjelovanja javnosti.

Što prethodi donošenju presude?

Postupak koji prethodi donošenju presude, često je kompleksan i dugotrajan, bogat brojem i sadržajem izvedenih parničnih radnji svih sudionika parničnog postupka. Donijeti presudu znači rezimirati niz radnji suda i stranaka poduzetih tijekom parnice⁷⁵, s obzirom na to da je presuda rezultat složenog postupka i rezultat cijelog niza aktivnosti, poduzetih sa svrhom prikupljanja procesnog materijala. Dakle, presuda je rezultat sudačkog mišljenja, kojeg je sudac dužan formirati u procesu odlučivanja.

⁷³ Sjednica Građansko-privrednog odjela VS-a održana 12. prosinca 1988. – PSP 40/95A

⁷⁴ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, Građansko parnično procesno pravo, sedmo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, studeni 2004., citat str. 618.

⁷⁵ *ibid.*

Utječe li na jezično oblikovanje presude kreativnost suca u pisanju?

Čak i u uvjetima detaljno uređenog procesnog prava, kreativnoj funkciji suca prilikom pisanja presude pripada značajna i nezamjenjiva uloga. O sucu isključivo ovisi na koji će način svoj misaoni zaključak izreći pisanim putem, jer u pisanju počiva rezultat razmišljanja na kojem se sudska odluka temelji. Stil pisanja je naravno, stvar osobnog izbora pa bi se svaki sudac trebao upitati piše li na određeni način samo zato što oduvijek tako piše ili može li to učiniti na još bolji način.

Je li dovoljno da presuda bude samo (isključivo) pravno ispravna?

Brojni su razlozi zašto je nedovoljno da presuda bude samo pravno korektna, odnosno pravilna i zakonita, utemeljena na pravilnoj primjeni materijalnog prava, te valjanoj ocjeni izvedenih dokaza, u ukupnosti utvrđenog činjeničnog supstrata. Presuda treba biti razumljiva i lako čitljiva. Dakle, ono što je sudac napisao i način na koji je to učinio, jednako su značajni kao i sadržaj onoga što je odlučeno, ne samo s aspekta čitatelja već i suca koji je presudu napisao.

Doprinosi li obrazloženje osnovnoj funkciji sudske odluke?

Bez obrazloženja nije moguće saznati sadržajni identitet spora, činjeničnu osnovu tužbenog zahtjeva. Obrazloženje sadržajno dopunjuje izrečenu pravnu zaštitu.

Mada bi se pitanja takve naravi mogla nizati bez da se izbliza sagleda njihov kraj, dostatno je reći da već sama brojnost pitanja ukazuje na značaj ozbiljnosti pristupa pisanju obrazloženja sudske odluke. Jer, forma je vanjski izraz u kojem se manifestira sadržaj pojave; nema sadržaja bez forme, nema ni forme lišene svakog sadržaja.⁷⁶ Forma sudske presude predstavlja vanjski okvir unutar kojeg se zbiva proces sudačkog razmišljanja i koji treba biti takav da čitatelju omogući praćenje njenog sadržaja.⁷⁷

3.6.1. Svrha i značaj obrazloženja

Funkcija sudske odluke predstavlja već sama za sebe dostatan razlog za temeljitu pripremu na koji ćemo način izraziti sudačko mišljenje i obrazložiti presudu.

⁷⁶ *ibid.*, str. 31.

⁷⁷ Judicial Writing Manual, (slobodan prijevod: Priručnik za pisanje sudske odluke), The Federal Judicial Center USA, Washington, fourth printing, 1991, str. 22. „The framework in which that process takes place, should be visible to the reader from the organization of the opinion. That organization will be a road map enabling the reader to follow from the beginning to the end without getting lost.” Slobodan prijevod: „Okvir u kojem se zbiva taj proces, čitatelju treba biti vidljiv iz strukture (organizacije) sudačkog mišljenja. Struktura teksta predstavljat će raspored koji čitatelju omogućuje praćenje od početka do kraja, bez da se pritom izgubi (zaluta).“

Sudska odluka konkretizira pisano mišljenje suda o određenoj pravnoj stvari, a njenom se objavom javno obznanjuje način na koji je primijenjen zakon u konkretnom slučaju.

U kontekstu višestrukog značaja obrazloženja, možemo izdvojiti tek neke od njih;

Obavijest o elementima spora i razlozima odluke

Zadaća je obrazloženja obavijestiti o subjektivnim i objektivnim elementima spora te iznijeti razloge zbog kojih je sud donio odluku, navedenu u izreci presude.⁷⁸ Ta se svrha obavješćivanja odnosi ne samo na stranke i sve osobe koje za to imaju pravni interes, nego i na sud koji će o valjanosti odluke rješavati povodom pravnog lijeka.⁷⁹

a) obavijest o subjektivnim elementima spora, u naravi prvi dio obrazloženja, odnosi se u bitnome na:

- zahtjeve stranaka kojima se određuju predmet raspravljanja i granice odlučivanja,⁸⁰
- činjenice koje su stranke iznijele (to je osnovni sadržaj stanja stvari iz kojeg je sud ovlašten crpiti činjenice za koje on ocijeni da su relevantne),
- dokaze koje su stranke predložile.

b) obavijest o objektivnim elementima (trebaju pružiti dovoljnu osnovu za bitan prikaz konkretnog spornog odnosa, relevantnih činjenica i konačno, za procesnu metodu koju je sud koristio prilikom izrade presude).

c) objašnjenje razloga zbog kojih je sud donio odluku navedenu u izreci, uz primjenu odgovarajućih pravila materijalnog prava

Osnova za kontrolu sučevog rada

Obrazloženje predstavlja osnovu kontrole rada suca, koju obavlja žalbeni sud.

Ono je bitno i radi ocjene nezadovoljne stranke o tome hoće li iskoristiti svoje pravo na podnošenje pravnog lijeka, koja će upravo na toj osnovi moći procijeniti svoje izgleda za uspjeh u žalbenom postupku. Tek pravilno sastavljeno obrazloženje otkriva istraživačku aktivnost suda, njegove procesne metode, način i rezultate zaključivanja o relevantnim činjenicama.⁸¹

⁷⁸ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, op. cit., str. 622.

⁷⁹ VTS RH PŽ-2372/09

⁸⁰ ZPP, čl. 2. t. 1.

⁸¹ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, loc. cit.

Dakle, obrazloženje je osnovni instrument koji omogućuje kontrolu pravilnosti prvostupanjske odluke pa nepostojanje valjanog obrazloženja čini presudu nemogućom za ispitati.⁸²

Stvaralački rad suca

Intelektualna i stručna disciplina suca prilikom pisanja naročito dolazi do izražaja prilikom pisanja obrazloženja. Naime, presudom se ne stvara samo pravo među strankama; svaka sudska odluka ogledalo je suca (suda), a upravo se u načinu pisanja obrazloženja manifestira stvaralačka uloga i sposobnost rasuđivanja suca. Prilikom pisanja obrazloženja, stvaralački napor suca treba biti primjeren specifičnostima svakog konkretnog spora. Potrebno je uložiti odgovarajući trud radi poboljšanja tehnike izrade obrazloženja presuda, kako bi se izbjegli propusti u pisanju.

Edukativni značaj

Ne treba zanemariti edukativnu ulogu sudskih presuda. Takva bi se uloga trebala ogledati kroz više perspektiva: u uređivanju budućih odnosa među strankama, u doprinosu informiranosti njihovih punomoćnika o stajalištu suda, u načinu ponašanja građana s ciljem poštivanja duha zakona i moralnih normi društva.

3.6.2. Sadržaj obrazloženja

Norme parničnog procesnog prava koje uređuju elemente presude su prisilne naravi; time se izražava shvaćanje zakonodavca o najprikladnijim metodama za praćenje pravne zaštite na određenom području. Zakonodavac u pravilu ne dopušta odstupanje od pravila koja su po njegovom shvaćanju, nužna garancija za ostvarenje zakonitosti.⁸³

Obrazloženje je nesumnjivo, najopsežniji dio presude.

Obvezatni sadržaj obrazloženja presude

Zakon o parničnom postupku propisuje obvezatni sadržaj obrazloženja u kojem će sud izložiti: zahtjeve stranaka, činjenice koje su iznijele i dokaze koje su predložile, koje je od tih činjenica utvrđivao, zašto i kako ih je utvrdio, a ako ih je utvrdio dokazivanjem koje je dokaze izvodio i zašto te kako ih je ocijenio, koje je odredbe materijalnog prava primijenio odlučujući o zahtjevima stranaka, ako je potrebno, sud će se izjasniti i o stavovima stranaka o pravnoj osnovi spora te o

⁸² VTS RH PŽ-6481/07

⁸³ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, op. cit. str. 8-9.

njihovim prijedlozima i prigovorima o kojima nije dao svoje razloge u odlukama koje je već donio tijekom postupka.⁸⁴

Riječ je o kogentnoj procesnoj normi koja propisuje minimum sadržaja obrazloženja sudske odluke.

Oko pisanja uvoda i izreke prvostupanjskih presuda nema (ne bi trebalo biti) dvojbi, jer je sadržaj tih dijelova presude precizno i bez odstupanja određen Zakonom. Međutim, prilikom pisanja obrazloženja, situacija može biti različita. Unatoč jasnoj zakonskoj odredbi o sadržaju obrazloženja, svjedoci smo da je praksa često sklona većem ili manjem stupnju odstupanja. U prilog beziznimnog pridržavanja zakonom određenih elemenata obrazloženja sudske presude, govori niz razloga: Zakon o parničnom postupku propisuje minimalni standard sadržaja obrazloženja sudske presude; udovoljavanjem minimumu propisanog standarda, osigurava se pravo stranaka na saznanje o razlozima zaključaka suda o tužbenom zahtjevu i tvrdnjama stranaka.

Obrazloženje treba obavezno sadržavati sve elemente propisane zakonom, ali i dobro osmišljenu strukturu.

Kako u pravilu izgleda struktura obrazloženja?

- sudac polazi od iznošenja zahtjeva stranaka (sadržaj tužbe i odgovora na tužbu, rezimira relevantne tvrdnje stranaka umjesto bespotrebnog prepisivanja),
- iznose se činjenice, i to one relevantne (uz koje norme materijalnog prava vezuju određene posljedice) kao i dokazni prijedlozi,
- potom sudac nabraja izvedene dokaze i jasno izražava svoj stav i utvrđuje je li tužbeni zahtjev osnovan ili ne.
- slijedi konstatacija činjenica koje nisu sporne, a potom i onih koje su odlučne i sporne, zatim na koji je način sud ispitao sporne činjenice te zašto je i na koji način o njima zaključio (ocjena dokaza).
- naposljetku se navodi pravna norma koju je sud primijenio.

Sudac je dužan u presudi identificirati predstavljene probleme, pravno-relevantne činjenice i pravilno primijeniti materijalno pravo, a način kojeg je sudac izabrao to učiniti, otkriva se u njenom obrazloženju.

Posljedica nepravilnosti sadržaja obrazloženja

Neobrazloženost sudske presude predstavlja apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka (čl. 354. st. 2. t. 11. ZPP-a).

⁸⁴ ZPP, čl. 338. st. 4.

Takvo je stajalište izraženo u brojnim odlukama drugostupanjskih sudova, jer odluka bez obrazloženja ne samo da onemogućuje kontrolu pravilnosti i zakonitosti u smislu zaključaka prvostupanjskog suda o odlučnim činjenicama; takva odluka ne sadrži niti minimum elemenata propisanih zakonom.

Najčešće uočeni propusti u obrazloženjima odnose se na nepravilnu ocjenu dokaza, nedostatak ocjene dokaza, izostanak uvjerljivih razloga, preopširnost i nerazumljivost, nepozivanje na materijalno pravo i sl. Propusti i pogreške u sadržaju odluke (proturječja, nerazumljivost), vrlo često dovode do ukidanja presude i ponovnog suđenja pred prvostupanjskim sudom (čl. 354. st. 2. t. 11. ZPP-a). Te pogreške mogu se odnositi na ono što je u obrazloženju napisano, na ono što nije napisano a trebalo je biti napisano. No, pogreške se mogu odnositi i na to kako je nešto napisano, a za to su važna i pravila hrvatskog standardnog jezika.⁸⁵

Propust prvostupanjskog suda da u obrazloženju pobijane presude navede propis na kojem je utemeljio odluku o tužbenom zahtjevu, nužno ne predstavlja takvu povredu odredaba parničnog postupka (apsolutno bitnu) i nužno ne utječe na zakonitost i pravilnost pobijane presude – i to u slučaju ako je iz njenog obrazloženja moguće razumjeti ili utvrditi o kojim se propisima radi.

U praksi se može naići i na presude koje sud obrazlaže samo pozivanjem na razloge iznijete u drugoj presudi, bez da pritom obrazloži svoju odluku. Takav propust suda predstavlja apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka.⁸⁶

Mora li presuda biti obrazložena?

Zakon o parničnom postupku je do 2013. normirao situaciju kada je sud bio oslobođen obveze obrazložiti svoju presudu i to na sljedeći način: ako su se stranke nakon proglašenja presude odrekle prava na žalbu te ako nisu izričito zatražile da presuda koja će im biti dostavljena bude obrazložena. Tada sud nije posebno obrazlagao presudu, već je samo naznačio da su se stranke odrekle prava na žalbu i da zbog toga presuda nije obrazložena.

Međutim, Zakon o izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2013. (Narodne novine broj 25/2013 od 28. veljače 2013.) koji je stupio na snagu 1. travnja 2013., odredbom čl. 77. brisao je odredbu iz čl. 338. st. 6. ZPP-a, s njenom primjenom na sve postupke, dakle i one pokrenute prije stupanja na snagu izmjena. To znači da više nema zakonske mogućnosti da se sud oslobodi obveze obrazlaganja presude; to je

⁸⁵ dr. sc. Marin Mrčela, dr. sc. Kristian Lewis, Pravno nazivlje i hrvatski jezik, Udruga hrvatskih sudaca, Intergrafika TTŽ, Zagreb, 2016., str. 10.

⁸⁶ Vrhovni sud RH, Revr 612/03.

sasvim sigurno u kontekstu novog uređenja parničnog postupka i uručenja pisanog otpravka presude.⁸⁷

I Ustavni je sud Republike Hrvatske u svojim odlukama izrazio mišljenje da nije dovoljno samo formalno pozvati se ili citirati određene propise kao mjerodavne, već da su nadležna tijela, osobito sudovi, dužni obrazložiti na temelju kojih činjenica i okolnosti su utvrdili da su u okolnostima konkretnog slučaja ispunjene pretpostavke iz tih propisa.⁸⁸

Značaj koji se pridaje obrazloženju sudske presude, ovisi i od pravne tradicije kojoj određena zemlja pripada. U kolijevci anglo-američkog prava (Engleska) obrazloženje se smatra obaveznim kad je riječ o meritornim sudskim odlukama u građanskim stvarima.; u kaznenim stvarima sud u pravilu nema obvezu obrazlaganja odluka, dok odluka kraljevskog suda (*Crown court*) mora biti obrazložena. Primjerice, u Kanadi, mada nema takve obveze za suca, Vrhovni sud je zauzeo stajalište da odsustvo obrazloženja može predstavljati povredu prava i da je obveza suda izložiti načela na kojima je odluka utemeljena. S druge strane, u zemljama kontinentalnog prava, obveza obrazloženja je pravilo.⁸⁹

Specifična obrazloženja

Zakon o parničnom postupku propisuje da u obrazloženju presude zbog ogluhe, presude zbog izostanka, presude na temelju priznanja i presude na temelju odricanja – sud treba iznijeti samo razloge koje opravdavaju donošenje takvih presuda.⁹⁰

Obrazloženje presude i pravomoćnost

Pravomoćnost je svojstvo odluke o osnovanosti tužbenog zahtjeva, dakle svojstvo koje stječe izreka presude.

Razlozi kojima se takva odluka sadržana u izreci opravdava, a koji su napisani u obrazloženju, ne postaju pravomoćni. Stavovi suca o elementima procesa zaključivanja iz kojeg nastaje presuda jesu važni, ali oni ne stječu svojstvo pravomoćnosti. Zašto? Zato što to nisu stavovi o predmetu spora, nego su to samo razlozi za i nisu sastavni dio dispozitiva.⁹¹ Činjenična utvrđenja mogu tek izuzetno steći to svojstvo, kad je to predmet spora (npr. utvrđenje istinitosti isprave).

⁸⁷ ZPP., čl. 335.

⁸⁸ npr. Ustavni sud RH, U-III-6090/12, U-III.6147/12

⁸⁹ Ilić, Goran, Pravo na obrazloženu sudsku odluku, Pravni fakultet, univerzitet u Beogradu, Crimen (II) 2/2011, str. 227-244, str.230.

⁹⁰ ZPP., čl. 338. st. 5.

⁹¹ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, op. cit. str. 645.

Naravno da to ne umanjuje zadaću suda pridržavati se pravila pisanja presuda.

S obzirom na to da izreke presuda trebaju biti jasne i jezgrovite, s verbalnog su stajališta one oskudne do mjere da se ih njihovog teksta ne može razabrati pravni odnos kojeg se izreka tiče. Elementi dispozitiva ne predstavljaju dostatnu osnovu za identifikaciju predmeta o kojemu je presudom odlučeno; tek razlozi presude omogućuju utvrđivanje suštinskog sadržaja izreke.⁹² Npr. kad je u izreci presude tuženiku naloženo da tužitelju plati određeni iznos, iz takve se izreke ne može razabrati zašto tuženik treba platiti: radi li se o povratu zajma, naknadi štete ili nečem trećem, a bez toga ne može se identificirati zahtjev o kojem je sud odlučio. To će se moći utvrditi samo iz obrazloženja sudske odluke.

Mada obrazloženje samo za sebe ne postaje pravomoćno, ono sudjeluje u pravomoćnosti izreke. Tako je npr. o prigovoru presuđene stvari moguće zaključiti tek uvidom u obrazloženje presude.⁹³

3.6.3. Obrazloženje presude i pravo na pravično suđenje

Pravo na pravično (*fair*) suđenje, najvažnije je procesno ljudsko pravo, koje je u hrvatskom pravnom poretku sadržano na ustavnoj⁹⁴ i zakonskoj⁹⁵ razini te u ratificiranim međunarodnim konvencijama. U tom je smislu najvažniji izvor prava svakako Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁹⁶ koja je nadahnuta idejom o vladavini prava, a njen poseban značaj izražen je u području postupovnog prava.

Nakon više od desetljeća hrvatskog članstva u Konvenciji⁹⁷, što uključuje i pristajanje na jurisdikciju Europskog suda za ljudska prava, pokazalo se da su od svih povreda ljudskih prava upravo povrede prvog stavka čl. 6. Konvencije, tj. prava na pošteno suđenje, najzastupljenije. One su najčešći uzrok pokretanja postupaka pred Europskim sudom, a u odnosu na Republiku Hrvatsku sa čak 90% udjela u ukupnom broju presuda koje su utvrdile povrede, uvjerljivo su na prvom mjestu.

⁹² Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, op. cit. str. 646.

⁹³ dr. sc. Grbin, Ivo, Pravomoćnost odluka u parničnom postupku, objavljeno na web stranicama Vrhovnog suda Republike Hrvatske, <http://www.vsrh.hr>, str. 12.

⁹⁴ Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine broj 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14), čl. 29.

⁹⁵ ZPP., čl. 10. st. 1.; Zakon o sudovima (Narodne novine broj 28/13, 33/15, 82/15, 82/16), čl. 4. st. 1.

⁹⁶ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija), izvorno je u engleskom i hrvatskom tekstu objavljena u Narodnim novinama, Međunarodni ugovori broj 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 2/10.

⁹⁷ Konvencija se u odnosu na Republiku Hrvatsku počela primjenjivati od 5. studenoga 1997.

Pravo na pošteno suđenje iz čl. 6. st. 1. Konvencije, kroz praksu Europskog suda za ljudska prava, uzimajući u obzir sistematiku tumačenja Konvencije, sadržano je u ovim aspektima: pravo na pristup sudu (*access to court*), pravo na pravnu pomoć (*legal aid and advice*), pravo na procesnu ravnopravnost (*equality of arms*), pravo na javno i kontradiktorno suđenje (*public hearing*), pravo na saslušanje (*fair hearing*), pravo na dokaz (*right to proof*), pravo na javnu objavu presuda (*public pronouncement of judgements*), pravo na sud ustanovljen zakonom (*tribunal established by law*), pravo na nezavisnost i nepristranost u suđenju (*impartiality and independence*), pravo na suđenje u razumnom roku (*reasonable time*), pravo na učinkovitu ovrhu presuda (*effective enforcement*), zabrana arbitrarnog postupanja (*arbitrariness*).⁹⁸

U okviru prava na pravično suđenje, jedan od općih elemenata pojma pravičnog postupka koji je zajednički za stranke u svim sudskim postupcima, upravo je pravo na obrazloženu odluku (*right to a reasoned judgement*). To je pravo zaštitnog karaktera i podrazumijeva obvezu odluka nacionalnih tijela da sadrže razloge dostatne za odgovor na najbitnije argumente stranaka, neovisno o tomu jesu li činjenični ili pravni.⁹⁹

Čitav sustav procesnih prava iz te odredbe Konvencije utemeljen je na ideji djelotvorne pravne zaštite. Stoga je Sud u Strasbourgu, kao sastavni element prava na pravično suđenje, ustanovio i pravo na obrazloženu sudsku odluku.¹⁰⁰

Teoretičari koji se bave strazburškom praksom, ističu nekoliko razloga na kojima se temelji pravo na obrazloženu presudu:

- razlozi funkcionalnog usmjerenja tj. mogućnost stranaka da prouče razloge sudske odluke i da u pravnom lijeku iznose svoje argumente,
- razlozi pravne prirode, jer se pravni stavovi izraženi u odluci mogu ispitati samo ako je sud dao potpuno i logično obrazloženje,
- razlozi prihvatljivosti i transparentnosti te
- razlozi načela saslušanja stranaka, jer se iz obrazloženja može vidjeti je li sud s potrebnom pažnjom saslušao argumente stranaka i ocijenio izvedene dokaze.¹⁰¹

Pri ispitivanju zadovoljava li obrazloženje sudske odluke standarde prava na pravično suđenje, Europski sud za ljudska prava polazi od okolnosti konkretnog slučaja i od prirode određene odluke.

⁹⁸ prof. dr. sc. Uzelac, Alan, Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima: nova praksa Europskog suda za ljudska prava i njen utjecaj na hrvatsko pravo i praksu, Zbornik PFZ, 60 (101-148), Zagreb, 2010., str. 104.

⁹⁹ o tome doc. dr. sc. Pajčić, Matko, dr. sc. Valković, Laura, Presude Europskog suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske zbog povrede prava na pravično suđenje, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, Vol. 19, broj 2/12, str. 751-794., str. 764.

¹⁰⁰ npr. H protiv Belgije od 30.11.1987 (A 127); Ruiz protiv Španjolske od 9.12.1994. (A-303)

¹⁰¹ Ilić, Goran, op. cit. str. 233.

3.6.4. Pripreme za pisanje obrazloženja

Svaki dio presude ima svoju ulogu i utječe na razumljivost cjelokupnog sadržaja. Sudska presuda najznačajnija je sudska parnična radnja (poglavito sa stajališta njenih posljedica) kojom sud izražava svoju volju o pitanjima o kojima se raspravljalo tijekom parnice, autoritativno uređuje konkretni pravni odnos i kojom apstraktna norma nalazi svoju konkretizaciju u stvarnosti.

Obrazloženjem je potrebno predstaviti razloge za donošenje baš te odluke i to: strankama, višem sudu i svima koji će odluku pročitati.

Proces pisanog oblikovanja obrazloženja odvija se postupno i u fazama, što generalno možemo prikazati kroz dva segmenta: formiranje sudačkog mišljenja i pripreme za pisanje.

Formiranje sudačkog mišljenja

Nema jednostavnog pravnog načina oblikovanja sudačkih zaključaka i pisanja presuda. Zato sudske presude variraju unutar široke lepeze njihovih oblika, od nekoliko jednostavnih rečenica do strukturiranih, od kratkih citata do sadržajno pretrpanih odluka, od s pravničkog stajališta površnih pa do onih koji temeljito izražavaju zaključak suca.

Što može utjecati na formiranje i opseg sudačkog mišljenja?¹⁰²

- složenost i priroda spornih pitanja - ako pravno relevantne činjenice nisu složene, opseg sudačkog zaključka bit će jednostavniji. Neki predmeti gotovo da predstavljaju činjenične obrasce, a neki mogu iziskivati dugačko obrazlaganje, premda i u takvim slučajevima primjenjiva materijalno-pravna zakonska odredba može biti jednostavna. Kod kompliciranog činjeničnog stanja raste potreba za komentarom i analizom, kako bi se objasnili razlozi za donošenje sudske odluke određenog sadržaja.

- jasnoća pravnog propisa - u slučajevima jasnoće zakonske norme, zadaća suca bit će ograničena na ocjenu primjenjivosti na konkretnu situaciju, bez potrebe iscrpnog prikazivanja i elaboriranja. Međutim, kad je konkretnom odlukom potrebno popuniti pravne praznine, sudac će redovito primijeniti pravna načela i pravilnim obrazlaganjem razloga za takvo postupanje, doprinijeti rješenju spora.

¹⁰² Priručnik za pisanje sudskih odluka, op. cit. str. 5. „A decision can be accepted as completely just and fair, only if the reasoning that supports it has been adequate, and the main relevant considerations have in fact been impartially weight in the balance.” Slobodan prijevod: „Odluka može biti prihvaćena kao cjelovito pravična i poštena, samo ako je podržana odgovarajućim razlozima te ako su glavna relevantna razmatranja nepristrano i ravnomjerno odvagana.“

- sudska praksa - na opseg sudačkog zaključka utjecat će i postojanje sudske prakse o istovjetnom pravnom problemu, što sucu može značajno skratiti vrijeme izrade odluke i olakšati rad na konkretnom predmetu.
- je li sporno pitanje od općeg interesa - stranke na koje se sudska presuda odnosi (naročito građani, odnosno fizičke osobe) čitaju sudske presude vjerojatno rjeđe od njihovih punomoćnika (uglavnom odvjetnika). Međutim, kad je sudačko mišljenje naslovljeno na pitanje od općeg interesa, medijski izvjestitelji često informiraju javnost o onome što oni smatraju da je srž sudačkog mišljenja. To je dodatni razlog za pisanje presuda na razumljiv način (umjesto na pogrešno razumljiv način)¹⁰³ kao i za dodatnu pravnu analizu. Pritom treba izbjegavati bilo kakve nejasnoće i posebno posvetiti pažnju na to da svi shvate poruku i odluku suda.
- stručna osposobljenost suca, njegovo opće obrazovanje, njegova sposobnost pisanog izražavanja.

O čemu sudac treba tijekom pripreme za pisanje presude, detaljno razmisliti?

Priprema pisanog sudačkog mišljenja nameće autoru određeni stupanj intelektualne discipline, jer je cilj pisanja vrlo zahtjevan: obrazloženje treba biti transparentno i jasno.

Sudac treba promisliti: o predmetu spora, o materijalnim činjenicama, o načinu kako će ih rasporediti u obrazloženju, formulirati pitanja, identificirati primjenjiva pravna pravila. Ukratko, on mora razložiti predmet prema njegovim sastavnim dijelovima.¹⁰⁴

Sudac se treba baviti spornim činjenicama i argumentima; u tu svrhu potrebno je na pravilan način obrazložiti tvrdnje koje su utvrđene osnovanima. Naravno, to uključuje i argumentiranje zaključaka o neosnovanosti tvrdnji stranke koja je spor izgubila, kako bi i ona bila sigurna da je sudac u cijelosti razmotrio i njen pravni položaj. Izložene informacije moguće je procesuirati na različite načine, od kojih se tzv. teleskopski način razmišljanja, koji postepeno uključuje sve relevantne okolnosti, pokazuje vrlo prikladnom metodom.¹⁰⁵

¹⁰³ *ibid.*, str. 6., „The mark of a well written opinion in any event is that it is comprehensible to an intelligent lay person.” Slobodan prijevod: „Značajka svakog dobrog napisanog mišljenja je da ono bude razumljivo inteligentnom laiku.“

¹⁰⁴ *ibid.*, str. 9. „The judge should have completed the process of discovery and reached a conclusion before beginning to write. Setting down the reasons in writing then constitutes the process of justification.” Slobodan prijevod: „Sudac treba završiti dokazni postupak i donijeti zaključak, prije početka pisanja. Dajući pisane razloge, on potom sastavlja proces opravdanja.“

¹⁰⁵ Posner, Richard A., *How judges think* (Slobodan prijevod: *Kako suci razmišljaju*), Harvard University press, Cambridge, Massachusetts, 2008. str. 37. „A telescoped form of thinking – a more rational method of arriving at a judicial decision than logical, step - by - step reasoning.” Slobodan

Treba li sudac dovršiti zaključivanje i formiranje sudačkog mišljenja prije početka pisanja?

Dokazni postupak je zaključenjem glavne rasprave dovršen pa bi i sudac zaključivanje o relevantnim pitanjima trebao dovršiti prije početka pisanja kako bi znao o čemu će započeti pisati, a tijekom pisanja navoditi razloge svojih zaključaka.¹⁰⁶ Međutim, to ne znači da nije moguće promijeniti zaključak nakon početka pisanja, jer iako smo odlučili gdje želimo krenuti, postupak pisanja može nam otkriti da tamo ne možemo (ili ne želimo) stići.

Sudac bi trebao moći detektirati svaki pogrešan korak kako bi ga na vrijeme mogao ispraviti, što se institutom preotvaranja glavne rasprave dijelom može korigirati.¹⁰⁷

Što može pomoći pri strukturiranju zaključaka?

- predlošci, obrasci, skice važnih činjenica i pravnih pitanja, kratak popis pojmova za provjeru ili samo mentalni okvir.
- priprema nacрта presude nedugo nakon završetka raspravljanja, dok su činjenice i dojmovi još svježiji, što može biti od izuzetnog značaja naročito ako je, primjerice, potrebno ocijeniti iskaz svjedoka.¹⁰⁸
- razgovor s kolegama sucima o pravnoj prirodi spora, čime se umanjuje mogućnost donošenja različitih presuda o identičnom pravnom problemu. Iz procesa radnog razmišljanja koji predstavlja neprocjenjivu priliku za provjeru vlastitih ideja, sudac ne bi trebao isključiti sudske savjetnike ili vježbenike.¹⁰⁹

prijevod: „Teleskopski oblik razmišljanja - razumnija metoda donošenja sudske odluke, od logičnog, korak po korak, razmišljanja.“

¹⁰⁶ Garner, Bryan A., *The elements of legal style* (Slobodan prijevod: *Elementi pravnog stila*), second edition, Oxford university press, New York, 2002. str. 58. „But just as you wouldn't go on a cross-continental trip without a road map, you shouldn't start writing sentences and paragraphs before you have a plan for the entire piece“. Slobodan prijevod: „Kao što nećete krenuti na transkontinentalno putovanje bez cestovne mape, tako ne bi trebali započeti pisati rečenice i odlomke prije no što imate plan cjeline.“

¹⁰⁷ ZPP., čl. 305.

¹⁰⁸ ZPP., čl. 8.

¹⁰⁹ Priručnik za pisanje sudskih odluka, op. cit. str. 11. „Judges should not simply be editors – no matter how capable the clerk. The opinion must always be the judge's work.“ Slobodan prijevod: „Suci ne smiju biti samo redaktori teksta, neovisno o tome koliko je sposoban sudski službenik. Obrazloženje presude uvijek treba biti rezultat sudačkog rada.“

- vlastite bilješke o međusobno suprotstavljenim tvrdnjama stranaka o odlučnim činjenicama, sastavljene u obliku okomito podijeljene liste tih njihovih tvrdnji.¹¹⁰ Takvim se vizualnim pregledom umanjuje mogućnost izostavljanja zaključaka o bitnim tvrdnjama, olakšava se sažetak o nespornim činjenicama i izbjegava bespotrebno ponavljanje.
- samoljepljivi papirići u boji kojima se označavaju listovi sudskog spisa, koji su sadržajem naročito bitni za donošenje odluke.

Bez obzira na to kakvog je oblika priprema pisanja, poanta je u tome da suci, poput svih drugih dobrih autora, moraju organizirati svoje misli prije početka pisanja.

3.6.5. Jezični stil i preporuke za pisanje obrazloženja

Unatoč jasnim kogentnim odredbama procesnog prava o sadržaju sudske presude, jezični stil kojim će sudac izreći svoje zaključke ipak je osobne naravi.¹¹¹

Obično ima puno mogućnosti za izraziti određeni zaključak i sve se doimaju ispravne. Izbor one mogućnosti koja će najprikladnije poslužiti svrsi rješenja konkretnog spora, iziskuje kreativnost i vještinu koju sudac može konstantno i kontinuirano nadograđivati, pišući svaku svoju sljedeću odluku.

Između dvije krajnosti u pisanju, između kreativnog načina pisanja i onog kojim se samo prenose informacije, sudac bi trebao moći naći svoj način kojim će u svakom konkretnom slučaju jasno izložiti sve relevantne okolnosti, bez uvjeravanja ili

¹¹⁰ Kimble, Joseph, Lessons in Drafting from the New federal Rules of civil procedure, (Slobodan prijevod: Lekcije o pisanju iz Novih saveznih pravila građanskog postupka), The scribes journal of legal writing, Volume 2008-2009, Printed by Tomas Cooley Law School, Lansing, Michigan, 2009., official publication of scribes – the American society of legal writers, str. 29. "The vertical list is one of the drafter's and readers best friends. Probably no other technique is more useful for organizing complex information: breaking it down into manageable chunks, avoiding repetition and preventing ambiguity." Slobodan prijevod: „Okomita lista je jedan od najboljih prijatelja onoga tko je sastavio nacrt, ali i čitatelja. Možda niti jedna druga tehnika nije korisnija u organiziranju složenih informacija: razdvajanje u prikladne dijelove, izbjegavanje ponavljanja i prevencija dvosmislenosti.“

¹¹¹ Kennedy, George, The Writing Book (Slobodan prijevod: Knjiga o pisanju), 1984. „Nothing comes from nothing. Quality writing is done by people of quality... First, if you are self-reliant, you will not blame your boss, your mother or your journalism teachers for the kind of writing you do. Second, you have to like who you are and what you do. If you feel good about what you write, it will show. Third, no matter how many prizes you have won or how much criticism you have received, you have to have the gumption to give it your best, one more time. When Frank Lloyd Wright was 76, someone asked him what his best – designed building was. Without hesitation he replied: my next one“. Slobodan prijevod: „Ništa ne dolazi od ničega. Kvalitetno pišu kvalitetni ljudi... Prvo, ako imate samopouzdanja, za svoj način pisanja nećete kriviti svog šefa, majku ili učitelja. Drugo, treba vam se sviđati tko ste i što radite. Ako se osjećate dobro u vezi onog o čemu pišete, to će se i pokazati. Treće, neovisno o broju osvojenih nagrada ili primljenih kritika, trebate uvijek iznova dati sve od sebe. Kad je F. L. Wright imao 76 godina, netko ga je upitao koja je njegova najbolje dizajnirana zgrada. Bez ustručavanja on je odgovorio: moja sljedeća.“

prepisivanja. Sudac je dužan uvažiti iznijete stranačke istine, analizirati njihov značaj i konačno stići do zaključaka o tome koja istina odgovara pravu (onome što je relevantno).

Postoji li čarobna formula za dobro pisanje?

Prave riječi na pravom mjestu. Time bi se mogao definirati fokus ispravnog izbora načina pisanja koji započinje (još jednim) jednostavnim pitanjem: *koje su riječi ispravne i kako znati gdje im je točno mjesto?*

Suci kao znalci procesnog prava, koliko god bili vješti u pisanju, pristupit će određenom pravnom problemu svatko na drugačiji, sebi svojstven način. Jezični stil dodatno osnažuje pisano oblikovanu pravnu misao. Nedostatnost u stilu pisanja (zbog siromašne organizacije pisanja, nevjestog razdvajanja odlomaka, nedovoljne promišljenosti i jasnoće u pisanju, nespretnog naglašavanja pravnih zaključaka, neuravnoteženosti iznošenja pravnih argumenata za sudsku odluku i sl.), ima za posljedice i nedostatnost u sadržaju.

Nedovoljno je posjedovanje pravnog znanja bez odgovarajuće vještine pisanja, i obratno. Nužno je kombinirati ta dva elementa. Istina, izbjegavanje gramatičkih pogreški samo po sebi neće sudsku odluku činiti i pravno ispravnom. S druge strane, ma koliko se trudili poštivati jezične i gramatičke pravilnosti u pisanju, to još uvijek ne mora nužno rezultirati dobrim stilom pisanja, a niti je stupanj jednostavnosti pisanja jednak stupnju jasnoće napisanog zaključka.

Ako dovoljno poznajemo pravo i poštujemo ga u njegovoj primjeni, tada ćemo moći razumjeti i društvo; ako dovoljno poznajemo i poštujemo način dobrog pisanja, moći ćemo razumjeti i konkretne pravne probleme na pristupačniji način. Uspješno kombiniranje ovih elemenata jedan je od ciljeva kojima bi suci trebali težiti u pisanju presuda.¹¹²

*Što nas navodi na zaključak da je određeno pisanje pravnički korektno?
Na temelju čega možemo odlučno kazati da je sudska odluka dobro napisana?
Zašto uopće vrednujemo način pisanja?*

To su samo neka od pitanja koja se nameću u razmišljanju o jezičnom stilu sudskih presuda, a odgovori nam omogućuju da uobičajeni ili prosječan način pisanja razlikujemo od izvrsnog.

¹¹² *ibid.*, str. 224. „A style of an author should be the image of his mind; but the choice and command of a language is the fruit of exercise.“ Slobodan prijevod: „Stil bi trebao biti slika autorovog intelekta, a izbor riječi i pravila jezika, plod su vježbe.“

Jasnoća i preciznost

To je jedno od najznačajnijih oruđa legalističkog stila pisanja.

Sudska presuda treba biti rezultat pravilne primjene procesnih i materijalnih propisa. Iako najznačajnije, to nije i dovoljno za ostvarenje njene funkcije. Zato, sudska presuda kao i svaka sudska odluka, mora biti jasna i sažeta.¹¹³

Njene rečenice trebaju biti kratke i sa značenjem, pisane razumljivim hrvatskim jezikom.

U nastojanju prenošenja svih parničnih radnji, prečesto se piše previše. Korištenje dugih i kompliciranih rečenica može biti neprijatelj dobrom pisanju i odvući pažnju od poruke koju bi riječi trebale nositi.¹¹⁴ Stoga se uvijek moramo iznova pitati: *jesu li sve riječi napisane u presudi zaista nužne?*

Prekomjerna (kvantitativna) rječitost, često je znak lošeg pisanja iza čega se skriva ne samo bespotrebno korištenje dviju riječi kad je dovoljna jedna, već je to i mogući odraz autorske nesigurnosti. U pokušaju autoritativnog pisanja, neki suci forsiraju duge rečenice koje bi sadržajno bile dovoljne za cijeli odlomak, čime se povećava mogućnost pogreške ili nejasnog odvajanja bitnog od nebitnog.¹¹⁵

Eliminacija nepotrebnih riječi koje ne promoviraju jasnoću sudske odluke, još je jedan imperativ u pisanju sudskih presuda. Kratkoća promovira jasnoću pa je vjerojatnije da je pisanje koje kratko odražava poantu, razumljivije od općenitog. Jezgrovito pisanje prisiljava autora da precizno promišlja i usredotoči se na ono što je relevantno. To je jedan od standardnih savjeta forme sudačkog pisanja kojim se izbjegava pisanje u zagonetkama.

Unatoč navedenom, suhoparno pisanje neće privući čitatelja pa se u tom pravcu, ali i zbog izbjegavanja ponavljanja, često koriste sinonimi.

Dakle, riječi i rečenice moraju na siguran način uputiti na razloge presude. Pritom su važna pravila logike, argumentacije, psihologije, gramatike. Jasnoća

¹¹³ Sudski poslovnik, čl. 59. st. 1.

¹¹⁴ Kimble, Joseph, op. cit., str. 34. „Break up long sentences – this is standard advice for all forms of legal writing, since the ultra long sentence is one of our oldest and worst linguistic vices.” Slobodan prijevod: „Razlomite dugačke rečenice – to je standard za sve oblike pravničkog pisanja. Iznimno duga rečenica je jedna od najstarijih i najlošijih jezičnih poroka.“

¹¹⁵ Garner, Bryan A., op. cit., str. 53. „Ideally, legal writing is taut. To tighten your style, try to cut one fourth of every sentence in your first draft... make every word tell“. Slobodan prijevod: „U idealnom slučaju, pravničko je pisanje strogo. Kako bismo učvrstili svoj stil, pokušajmo prerezati jednu četvrtinu svake rečenice u našem prvom nacrtu. Učinimo da svaka riječ govori za sebe.“

obrazloženja označava potrebu da razlozi budu izneseni nedvosmisleno, nedvojbeno. Zato je važna uporaba riječi, stil pisanja i izražavanja.¹¹⁶

Upotreba zakonskih izraza

U dilemi treba li koristiti zakonske izraze, čak i onda kada su u protuslovlju s gramatičkim, pravilo je da je upotreba zakonskih izraza obavezna.¹¹⁷

Zakonski izrazi određeni su često u samim zakonima, mada zakoni sadrže i druge izraze kojima nije pobliže određeno značenje, ali je jasno da je riječ o pravnom izrazu. Npr. neki suci koriste izraz *vještvo* umjesto zakonskog izraza *vještačenje*; *obrazložba* umjesto *obrazloženje*, *opovrgavani pravorijek* umjesto *pobijana presuda*. Mada ti izrazi u jezičnom smislu upućuju na bogatstvo hrvatskog jezika, pravno gledano ne treba ih upotrebljavati u sudskim odlukama, jer to nisu zakonski izričaji.¹¹⁸

Navođenje zakona i drugih propisa

Propise na koje se sud poziva u obrazloženju svoje odluke treba u pravilu, pisati njihovim punim nazivom uz oznaku glasila u kojemu su objavljeni, uz mogućnost korištenja uobičajenih i lako razumljivih kratica.¹¹⁹

Dakle, prilikom prvog navođenja određenog propisa, sudac će navesti njegov puni naziv i glasilo u kojem je objavljen, uz oznaku na koji će se način u daljnjem tekstu (*dalje*, a ne *nastavno*) taj propis skraćeno označavati.

Korištenje kratica

Sudski poslovnik jasno određuje način uporabe kratica u sudskim odlukama, kad je riječ o zakonima i drugim propisima.¹²⁰

Mogu se koristiti kratice koje su uobičajene i lako razumljive (*npr.*).

U praksi se često nailazi na neprimjereno korištenje kratica koje osim što nisu pravilne, ne doprinose jasnoći sudske odluke (*spp* - s pripadajućim kamatama; *odvj.* - odvjetnik; *pun.* - punomoćnik ili punomoć).

¹¹⁶ Mrčela, Marin, op. cit. str. 10.

¹¹⁷ Sudski poslovnik, čl. 59. st. 2.

¹¹⁸ Mrčela, Marin, loc. cit.

¹¹⁹ Sudski poslovnik, čl. 59. st. 3.

¹²⁰ Sudski poslovnik, čl. 59. st. 3.

Nazivi stranaka

Sudski poslovnik propisuje obvezu pisanja punog naziva stranaka u tekstu izreke i obrazloženja presude, u slučaju ako ih je više od dvije ili ako se u istom postupku raspravlja o suprotnim zahtjevima.¹²¹

Uobičajeno se u praksi, u situaciji kada se u istoj stranačkoj ulozi nalazi više osoba, one u obrazloženju označavaju po redoslijedu nabiranja (*prvotuženik, drugotuženik, prvotužitelj* i sl. Takav nepravilan način označavanja stranaka mogao bi se opravdati praktičnošću sudske odluke, ali ne i njenom jasnoćom, mada uobičajeno to ne ostavlja prostor za dvojbe o tome na koju se stranku odnosi.

U pisanju se vrlo često pojavljuje i pitanje korištenja neutralnog jezika prilikom označavanja spola stranaka. To ne mora biti jednostavan zadatak, budući da propisi koriste muški rod. No, više razloga opravdava mišljenje da je poželjno označavati stranke korištenjem ispravnog spola (*tužitelj ili tužiteljica, tuženik ili tuženica*). Prisjetimo se na to da stranke zauzimaju središnje mjesto u sudskoj presudi koja stvara pravo među njima pa nije uputno stvarati stereotipe koristeći nužno muški spol, ako je stranka u sporu ženska osoba. Potrebno je voditi računa i o tome kako zvuči napisana riječ; živi jezik to čini uvijek i bez iznimke.

Strane riječi

Uporabu stranih riječi treba svesti na najmanju potrebnu mjeru.¹²²

Određeni slučajevi opravdavaju upotrebu tih stranih riječi, ali doista samo ako u hrvatskom jeziku nema adekvatne zamjene. Dakle, sudsku odluku treba pisati hrvatskim jezikom, uz rijetke iznimke koje možemo koristiti vrlo pažljivo.¹²³

Imperativ je pisati hrvatskim jezikom, na jednostavan način svakome razumljiv. Pisanje jednostavnim jezikom podrazumijeva da je sudac pravilno ispitao spor i da na pravilnost njegovog zaključka nedvojbeno upućuju rezultati dokaznog postupka. Nedopustivo je dovesti čitatelja u situaciju u kojoj presudu treba čitati s rječnikom stranih riječi u drugoj ruci. Time se kod čitatelja može postići potpuno suprotan efekt: od sudačke želje da se time naglasi značaj presude, čitatelj može zaključiti da utvrđenja suca o odlučnim činjenicama nisu jasna niti samom autoru.

¹²¹ Sudski poslovnik., čl. 59. st. 6.

¹²² Sudski poslovnik, čl. 59. st. 4.

¹²³ Garner, Bryan A., op. cit., str. 37. „On the other hand, recognize that if a new word or phrase carries a fresh meaning and provides a genuine shortcut to communication, we should welcome it as a useful addition to the language.” Slobodni prijevod: „S druge strane, ako nova riječ ili izraz sadrže u sebi novije značenje i osiguravaju istinsku prečicu za komunikaciju, trebali bismo ih dočekati dobrodošlicom, kao korisnom jezičnom dodatku.“

Korištenje hrvatskog jezika pretpostavljeno donosi jasnu komunikaciju suda i stranaka. Koliko god bila veličanstvena moć latinskih izraza (npr. *ab initio* - od početka, *ex contractu* - ugovoreno i sl.), to ne može zamijeniti valjano iznošenje razloga za određenu sudsku odluku. I konačno, izbjegavanjem uporabe stranih riječi, mogućnost greške u pisanju svedena je na najmanju moguću mjeru.

Prije nego što takve riječi stavimo na papir, zapitajmo se o motivima takvog postupanja; *hoćemo li time doista izraziti svoj stil pisanja ili pak samo želimo nekoga impresionirati?*

Pisanje brojki

Brojke (kao što su npr. novčana svota glavnog dijela tužbenog zahtjeva) će se u izreci sudske presude osim brojevima, označiti još i slovima u zagradi.¹²⁴

Kalendarski mjesec će se označiti njegovim nazivom.¹²⁵ Dakle, dan se označava rednim brojem dana u mjesecu, mjesec nazivom, a godina rednim brojem.

Poziv na sekundarne pravne izvore

Sudska presuda treba predstavljati zakonitu analizu pa se pozivanje na sekundarne pravne izvore treba koristiti u najmanjoj mogućoj mjeri.

Iako odluka višeg suda nije izvor prava, snagom svojeg autoriteta djelovat će na način rješavanja spora o kojem je već donesena pravomoćna presuda. Pritom treba voditi računa da s jedne strane ne postoje dva identična spora (razlike su barem u subjektivnim elementima), a s druge strane pozivanje na pravno rješenje iz druge parnice treba biti potkrijepljeno podacima o tom izvoru (navođenje o kojoj je odluci riječ).

Međutim, citiranje pojedinih pravnih teoretičara, ma koliko oni bili autoritativni u određenom pravnom području, nije preporučljivo. Članci iz pravne teorije nisu pravni izvori pa time niti primarni autoritet, a njihovim bi se citiranjem mogla zasjeniti neka odlučna okolnost ili pak baciti svjetlo na nešto nebitno.

Činjenična osnova

Činjenična osnova obrazloženja presude sadrži činjenice koje su po ocjeni suda relevantne za konkretan pravni odnos. Od ocjene suda ovisi koje će činjenice kvalificirati kao odlučne, odnosno kao istinu u ogledalu kvalitete ljudskog saznanja, a ne objektivne stvarnosti. Sudac treba imati umijeće izdvojiti upravo takve činjenice, što će biti moguće samo ako pozna je suštinu spora i materijalno pravo.

¹²⁴ Sudski poslovnik, čl. 59. st. 5.

¹²⁵ *ibid.*, čl. 59. st. 6.

Na koji način te činjenice treba navoditi? Precizno i ispravno. Sve ostalo znak je nemara i potkopava autoritet sudačkog mišljenja. Nejasno ili dvosmisleno pisanje odražava nedostatak jasnoće autorskog razmišljanja i umanjuje njegovu svrhu.

Ipak, u rijetkim slučajevima ima mjesta i irelevantnim okolnostima. Mada se sudska presuda ne smije kretati izvan predmeta raspravljanja, od takvog je pravila moguće odstupiti ako ih npr. ozbiljno ističe stranka koja je izgubila spor. No i tada, takva se pitanja trebaju raspraviti samo do razmjera nužnih da bi se time pokazalo kako su i ona uzeta u razmatranje.

Tvrdnje stranaka i sadržaj izvedenih dokaza

Suci u obrazloženjima presuda često prepisuju iskaze stranaka ili svjedoka (u cijelosti ili djelomično), a to ne pridonosi jasnoći sudačkog zaključka. Sudac bi u obrazloženju trebao korektno i jezgrovito prenijeti samo ono što je relevantno, a način na koji će sudac oblikovati iskaze stranaka treba ovisiti o njegovoj ocjeni koje su činjenice relevantne i što je u iskazu bitno za rješenje spora. Prepisivanje iskaza stranaka i svjedoka nije zamjena za analizu i za ocjenu njihove dokazne snage.

Često se s takvim postupanjima susrećemo i pri ocjeni nalaza i mišljenja sudskog vještaka. Sudac ocjenjuje dokaze i utvrđuje pravno odlučne okolnosti, a nalaz i mišljenje vještaka dokazno je sredstvo kojim je moguće steći zaključak o odlučnim činjenicama, u situacijama kad sud ne raspolaže znanjem iz određenog stručnog područja.¹²⁶ Dakle, mišljenje sudskog vještaka treba proći kroz filter kritičkog rasuđivanja suca, jer isključivo o sudačkom mišljenju i ocjeni ovisi dokazna snaga i tog dokaznog sredstva. Vještak ne može, ne smije niti je ovlašten ocjenjivati dokaze umjesto suca.

Suci ponekad prepisuju i sadržaj odvjetničkih podnesaka, što može biti naročito opasno ako je u njima izražena tendencija da se prekomjernim generaliziranjem zaklanja neosnovanost tvrdnji određene stranke. Odvjetnička formulacija stranačkih tvrdnji, ne treba kod sudaca stvoriti osjećaj da su prinuđeni osvrnuti se i na to. Umjesto da slijede diktate odvjetničkih tvrdnji, suci trebaju moći stati na onome što je ključno i ocijeniti pravno pitanje na najbolji mogući pravni i logički način (inzistirati na snazi argumenta, a ne na argumentu snage).

Prilikom iznošenja tvrdnji stranaka, sasvim je logično da se to čini u trećem licu jednine (ili množine) prošlog vremena (*tužitelj je naveo, tuženik je istaknuo prigovor....*). U praksi se može naići na obrazloženja u kojima sud iznosi tvrdnje stranaka u prvom licu; to se uglavnom događa kad se bez kontrole i razumijevanja prepisuju podnesci.

¹²⁶ Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, poslovni broj Pž-7736/05

Pri ocjeni dokaza nedovoljno je iznijeti zaključak o vjerodostojnosti iskaza (npr. svjedoka). Sud treba svoje uvjerenje obrazložiti, koristeći se dostupnim pravilima procesnog prava, logike i životnog iskustva. S obzirom na to da je ocjena dokaza stvaralačka i složena misaona aktivnost suda o čijoj pravilnosti ovisi i pravilnost zaključaka o odlučnim činjenicama – obveza je suda iznijeti jasan stav i razloge zašto je povjerovao iskazu svjedoka. Pritom treba voditi računa o ukupnosti izvedenih dokaza i potrebi ocjene svih izvedenih dokaza. Suvišno je i za pisano obrazloženje opterećujuće, komentirati svaki detalj iz iskaza; naprotiv, dovoljno je iznijeti ono što je bitno za spor. Zaključno, ako je sud odbio izvesti predloženi dokaz, dužan je tu procesnu odluku i obrazložiti (prilikom njenog donošenja, najkasnije u obrazloženju presude).

Dokazivanje mora imati mogućnost provjere, a to podrazumijeva dosljedno navođenje izvora saznanja o određenim okolnostima.

Pravna osnova

Prije izvođenja zaključka koji će postati izreka presude, sud je dužan utvrditi sadržaj pravne norme koju treba primijeniti na utvrđeno činjenično stanje.¹²⁷

Izbor pravne norme je složen intelektualni zadatak koji iziskuje kreativnu aktivnost suda naročito kada je pravna norma nepotpuna, nejasna, općenita ili je za rješavanje konkretnog slučaja nema. Materijalno pravo predstavlja srž svake odluke i treba pokazati da je zaključak suda utemeljen na razboritosti i logici, treba uvjeriti čitatelja u korektnost ishoda snagom njenog zaključivanja, argumenata i autoriteta.

Sud određuje pravnu prirodu spora, a pravilna kvalifikacija predmeta spora od presudnog je značaja za pravilan ishod parničnog postupka. Sud primjenjuje materijalno pravo po vlastitoj ocjeni i nije vezan tvrdnjama stranaka o primjeni materijalnog prava. Pritom je sud dužan pozvati se na konkretnu odredbu materijalnog prava, a ne uopćeno se pozivati na neki propis.

Kod obrazlaganja odluke, sudac treba voditi računa i o sporednom dijelu tužbenog zahtjeva (npr. plaćanje zakonskih zateznih kamata) te u obrazloženju navesti razloge i za odluku o tom dijelu zahtjeva, kao i materijalni propis.

Što izbjegavati u pisanju obrazloženja presude

U kontekstu temeljnog i nepromjenjivog pravila pisanja obrazloženja sudske presude, korisno je držati se tvrdnje da izvor inspiracije pisanja trebaju biti isključivo relevantne činjenice i materijalno pravo. To je imperativni okvir obrazlaganja presude.

¹²⁷ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, op cit., str. 581.

Sve izvan toga ili sve u funkciji okolnosti izvan tog okvira, sasvim je suvišno i može nas odvesti u pravcu kojeg nismo htjeli.

U pronalaženju stilske ravnoteže, trebalo bi voditi računa o tome da je pri uporabi određenih izraza potreban oprez, jer pravnički jezik traži jasnoću, određenost i razumljivost. Pravnički jezik ne trpi nejasnoće i dvojbe.¹²⁸

Nastavno se ukazuje na ono čemu se u pisanju obrazloženja, često i bespotrebno, pribjegava;

- *nebitni detalji* - u cilju pravilnog sagledavanja svih odlučnih činjenica, pred suca se postavlja dvosmjerna cesta i težak zadatak: s jedne strane, prekomjerno navođenje detalja može smetati jasnoći sudske odluke i djelovati zbunjujuće. S druge strane, kratkoća i jednostavnost je sekundarnog značaja u odnosu na primarno načelo potpunog prikaza relevantnih činjenica. Zato je preporuka u presudi pružiti dovoljno detalja koji će poduprijeti sudačko mišljenje, uz izbjegavanje pretjeranih detalja koji često mogu odvući čitatelja u pogrešnom smjeru i udaljiti ga od neposrednosti sudske presude.

- *nebitne činjenice i komentari* - iako je zadaća pravilnog pisanja sudske presude težnja ka objektivnosti, neki suci rado svojim odlukama pridodaju koloritne detalje („*moгли bi se pozabaviti.....*“), osobne komentare ili nevažne činjenice. Nije jednostavno izbjeći nebitne činjenice ili komentare, pogotovo zato što su autori čitajući svoj rukopis, skloni čitati ono što su mislili napisati, radije nego ono što su stvarno napisali. Čitatelj to može smatrati znakom autorova instinkta kojim će se pospješiti čitljivost, ali prije svega riječ je o očiglednoj opasnosti da čitatelj može pomisliti kako se presuda temelji na tim činjenicama, čak i ako one nisu bitne. Takav stil pisanja, premda privlačan autoru, stranke mogu drugačije percipirati, čak i kao trivijalizaciju predmeta, naročito ona koja nije uspjela u sporu.

- *nepotrebne riječi ili ponavljanje* - koristiti jednostavne i kratke rečenice

- *prepisivanje podnesaka* - podnesci stranaka često su opterećeni okolnostima koje su bez značaja za pravilno odlučivanje o tužbenom zahtjevu. Sud treba pravilno rezimirati tvrdnje stranaka, a ne doslovce prepisivati ili unositi u obrazloženje cjelokupni sadržaj njihovih parničnih radnji.

- *suvišne jezične konstrukcije* („*kaže se, tvrdi se*“ i sl.)

- *nejasne riječi ili izraze* (mnogo, teško) treba izbjegavati, mada ih je teško mimoići kad želimo istaknuti neku tvrdnju (npr. osobito, poglavito) ili kad su se

¹²⁸ Mrčela, Marin, op. cit. str. 11.

uvriježili u praksi (pokloniti vjeru svjedoku - prihvatiti iskaz svjedoka, vještvo - nalaz i mišljenje sudskog vještaka, preuriče se rasprava, obistinjuju se troškovi)

- *metafore* - stilske figure riječi kojima izražavamo preneseno značenje (*sezona kiselih krastavaca, mačji kašalj*), često se koriste u književnom, publicističkom i razgovornom jeziku. Metafora najčešće daje dramatičnost određenom izričaju, a takva dramatičnost u sudskim odlukama nije nužna. Za razliku od presuda u Velikoj Britaniji u kojima se često koriste metafore, za kontinentalne pravnike to nije uobičajeno.¹²⁹

- *eufemizam* - koristi se kako bi se uljepšao ili ublažio neki izraz, zbog raznih razloga (bonton, religija). Često se koristi izraz da svjedok nije govorio istinu, a ne da je lagao.

- *pretpostavljanja* - često se u presudama nailazi na to da sudac primjerice, navodi i obrazlaže situaciju utemeljenu na drugačijoj činjeničnoj osnovi („*sve da i*“, „*čak i kad bi činjenice bile drugačije*“ i sl.). Razlog takvom postupanju obično se nalazi u potrebi za usporedbu konkretnog slučaja s drugačijom mogućom situacijom ili u naglašavanju pravilnosti izraženog sudačkog mišljenja. Takvo bi pisanje trebalo izbjegavati, jer pretpostavkama nije mjesto u sudskoj presudi, a time se može samo umanjiti njena vrijednost i čitatelja udaljiti od stvarnog stanja. Presuda se mora ograničiti na konkretan slučaj, a ne na to „*što bi bilo kad bi bilo*“.

- *neprotivan redoslijed iznošenja zaključaka* - trebalo bi izbjegavati oblikovanje sudske presude na način da se prvo raspolaže alternativnom pretpostavkom, a da se bitna osnova i zaključak navode nakon toga. To nije najprikladniji izbor naglašavanja pravilnosti zaključka suda o konkretnom sporu. Zato se vrlo korisnim čini pisanje na način da se sudačko mišljenje iznosi na pozitivan način, a ne isključivo pobijanjem drugačijih argumenata i uz negativan predznak.

- *neprotivno „rangiranje“ prigovora* - sud treba moći ocijeniti pravni značaj prigovora, na način da u obrazloženju presude prvenstveno iznese zaključak o onim prigovorima čija osnovanost već sama po sebi dovodi do odluke o tužbenom zahtjevu, odnosno o tužbi. To vrijedi kako za materijalno pravne, tako i za procesno pravne prigovore. Npr. u situaciji kada je tuženik osnovano istaknuo prigovor zastare, sud će u obrazloženju prije svega obrazložiti taj svoj zaključak, jer osnovanost takvog prigovora isključuje osnovanost tužbenog zahtjeva. Ako je u situaciji kad se dopustivost tužbe vezuje uz određene radnje, tuženik prigovorom osnovano osporio postojanje takvih radnji, sud će odlukom (rješenjem) otkloniti raspravljanje i odlučivanje o takvom tužbenom zahtjevu i tužbu odbaciti, bez dodatnog obrazlaganja činjenica i tvrdnji stranaka, u mjeri koja nije potrebna za takvu odluku

¹²⁹ Mrčela, Marin, op. cit. str. 11.

- *uporaba izraza, citata i izreka* - uporabu izraza koji nisu općeprihvaćeni u redovitom sudskom postupku, treba svesti na najmanju potrebnu mjeru. Što se tiče citata (citat obično razlučuje misli i ideje autora od misli i ideja drugih), tekst mora uvijek jasno označavati gdje prestaju stavovi autora i gdje počinje iznošenje tuđih stavova. Ako to ne bude dostatno jasno odvojeno, autor se izlaže opasnosti da bude optužen za prisvajanje tuđeg rada. U sudskim presudama citate bi trebalo izbjegavati, osim iznimno ako predstavljaju neobično važnu poantu. Kad se to i čini, oni trebaju biti u kontekstu i treba precizno izraziti obavijest o njihovom izboru. Citati se koriste samo kao „posljednja luka“. Umjesto toga, pišimo vlastitim riječima.

Ako mi ne možemo reći ono što mislimo, koliko to dobro mogu izreći drugi umjesto nas?

- *citiranje sadržaja zakonske odredbe* - cijeli sadržaj zakonske odredbe citira se ako sudac ocijeni da je to iznimno važno, npr. radi naglaska načina primjene tog propisa.

- *zagovaranje ili pobijanje argumenata* - opravdanje odluke iziskuje obrazloženje razloga iz kojih se prihvaćaju jedni te odbijaju drugi, suprotni argumenti. U izlaganju glavnih prijepora stranke koja je izgubila spor, sudska oduka treba objasniti zašto nisu prihvaćene njene tvrdnje, što ne bi trebalo činiti negativnim tonom. Sudska presuda ne smije postati predmet natezanja suda i stranke ili nižeg suda i višeg suda. Sudac treba objasniti svoj stav, a ne pobijati argumente.

- *„obračune“ s drugačijim stavovima* - sudačko mišljenje ne smije napadati odvjetničko znanje, a niti bespotrebno i iskićeno pretjerivati u kritiziranju mišljenja koje se od njega razlikuje. Time popušta sudački autoritet, otvara se polje neprofesionalnosti i „osobnih obračuna“, a razlozi presude postaju sporedne važnosti.

- *iskićenost obrazloženja različitim stilovima slova* - u svrhu naglašavanja pojedinih zaključaka, suci nerijetko koriste različite vrste slova, veličinu ili debljinu, smatrajući da će na taj način više istaknuti značaj svoje odluke. Umjesto oslonca na različitost fontova i ostale tehničke prednosti pisanja, potrebno je organizirati redosljed riječi i odlomaka na način koji će rječito slijediti misao i zaključak kojem oni vode. Takav način pisanja izravno je suprotan pravilima propisanim Sudskim poslovnikom.¹³⁰

- *emocije* - sudac treba osobne osjećaje ostaviti po strani te izbjegavati koristiti pridjeve, osim ako oni prenose informaciju važnu za odluku. Sudska odluka nije sredstvo za izražavanje emocija, negativnosti niti za izražavanje simpatija. Time se

¹³⁰ čl. 62. st. 1.

objektivnost dovodi u pitanje, neovisno o pravilnosti i zakonitosti sudske presude, posebno s gledišta stranke koja nije uspjela u sporu.

- *pravni lokalizam* - izraze koji su svojstveni određenom podneblju treba izbjegavati, radi općeg razumijevanja i prevencije isključenja eventualnih nedoumica (npr. *đardin* - vrt, *ponistra* - prozor, *štiva* - brodsko skladište, *vapor* - brod, *šugaman* - ručnik, *šrafciğer* - odvijač, *iskati* - tražiti, *morti* - možda, *ponoreti* - poludjeti, *funeral* - pogreb).

- *pompoznost* - sudac mora biti oprezan, jer se od njega ne očekuje korištenje tajanstvenih izraza prepunih zvučnih fraza, „carskih“ pridjeva („mi“), koji samo izletnički odvođe u irelevantnost. Umjesto iskićenih i nerazumljivih izraza, valja jasno reći samo ono što je potrebno.

- *humor* - premda je humor ponekad ljekovit, njemu u sudskim presudama nije mjesto. Zapitajmo se: kako se to može odraziti ne samo na poimanje stranke koja je izgubila spor već i na onu koja je sa svojim zahtjevom uspjela?

Zaključno o pisanju obrazloženja

Pisanjem, misao činimo vidljivom. Dobrim pisanjem, to možemo učiniti na najbolji način; način na kojeg će se misao izreći, podjednako je važan kao i misao.

Sposobnost izražavanja u pisanom obliku iznimno je važna za sudačku profesiju, a iznijeta razmišljanja dio su puta do pisanja izvrsnih sudskih odluka. U kreativnosti pisanja, odluke pišimo jasno i sažeto. Tajnovita analiza činjenica nije odraz logičke razboritosti. Pišimo jednostavnim hrvatskim jezikom, jer se i najsloženije misli mogu izraziti na taj način i samo ćemo tako biti sigurni da će ono biti razumljivo svakom čitatelju.

Kad mislimo da smo odluku napisali, potrebno je prići postupku ponovnog čitanja i samorevidiranja (vodeći računa o posljedicama „autorskog sljepila“), kako bi se uklonila bespotrebna ponavljanja i zaoštrio stil pisanja.

Kaže se da autorski ponos tjera autora na težak rad pa sudačko mišljenje na koje autor nije ponosan, ne može biti dobro. To je siguran signal o potrebi preispitivanja ili sudačkog mišljenja ili načina na koji je presuda napisana.

3.7. Uputa o pravnom lijeku

Strankama se uručuje, odnosno dostavlja ovjereni prijepis presude s uputom o pravu na izjavljivanje pravnog lijeka protiv presude.¹³¹ Što mora sadržavati uputa o

¹³¹ čl. 335. st. 13. ZPP-a

pravnom lijeku propisano je Sudskim poslovníkom: uputu o tome kakav je pravni lijek dopušten, u kojemu roku, te kome i u kolikom broju primjeraka se može podnijeti.¹³²

Uputa o pravnom lijeku dio je sudske odluke, ali ona nije njezin konstitutivni element, nije sastavni dio pravno obvezujućeg dijela sudske odluke. Stoga pogrešna uputa o pravnom lijeku i uslijed toga žalba podnesena izvan zakonskog roka ne ide na štetu stranke.

Pogrešna uputa o roku za žalbu ne smije ići na štetu stranke koja se držala takve upute i podnijela žalbu u roku označenom u uputi. Tako podnesena žalba smatra se pravovremenom.¹³³ Ustavni sud je ocijenio da je pogrešna pouka o pravu na žalbu išla na štetu zajamčenih ustavnih prava stranke, jer joj je postupanjem po toj uputi zapriječen pristup sudu, a time i njezino ustavno pravo da se nadležni sud očituje o njezinim žalbenim navodima.¹³⁴ O tome se izjasnila i novija sudska praksa glede primjene presumpcije iz čl. 335. st. 9. ZPP-a,¹³⁵ u situaciji kad je u uputi o pravnom lijeku navedeno da protiv te presude stranka može izjaviti žalbu VTSRH u roku od osam dana od dana primitka te presude. U takvoj situaciji navođenja pogrešne upute o pravnom lijeku navedena uputa obvezuje i ne može biti derogirana zakonskom odredbom iz čl. 335. st. 9. ZPP-a.¹³⁶

S druge strane, ako presuda ne sadrži uputu o pravnom lijeku ili u uputi nije naznačen rok za podnošenje pravnog lijeka, važi zakonski rok i stranka se ne može s uspjehom pozivati na pravovremenost žalbe zbog nenavođenja roka za žalbu.¹³⁷

III. RJEŠENJA

Rješenje je jedna od zakonom propisanih sudskih odluka. Kad ne odlučuje presudom, kao drugim oblikom sudskih odluka, sud odlučuje rješenjem.¹³⁸

U pravilu se rješenjem odlučuje o pitanjima procesne naravi, a iznimno i o osnovanosti tužbenog zahtjeva – u postupku zbog smetanja posjeda, u postupku izdavanja platnog naloga, odluka o troškovima u presudi smatra se rješenjem.¹³⁹

¹³² čl. 66. st. 2. Sudskog poslovníka

¹³³ Pravno shvaćanje prihvaćeno na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 25. veljače 2008.

Pogrešna uputa suda prvog stupnja o roku žalbe od osam dana nema utjecaja na stranku koja je u zakonskom roku od 15 dana izjavila žalbu. To zato što sudovi svojom uputom o pravnom lijeku ne mogu skraćivati zakonske rokove. – VSRH, Rev-261/04, Gzz-67/05 od 2. ožujka 2005.

¹³⁴ US RH, U-III-2808/2007 od 13. veljače 2008.

¹³⁵ Ako stranka nije pristupila na ročište na kojem se presuda objavljuje, a uredno je obaviještena o ročištu, smatrat će se da joj je dostava presude obavljena onoga dana kada je održano ročište na kojem se presuda objavljuje.

¹³⁶ VSRH, Revt-155/14 od 17. lipnja 2015.

¹³⁷ VSRH, Rev-51/96 od 20. veljače 1996.

¹³⁸ čl. 129. st. 3. ZPP-a

¹³⁹ čl. 129. st. 2., 4., 5. ZPP-a

1. Vrste rješenja

S obzirom na sadržaj pravne zaštite u osnovi se razlikuju:

1. meritorna i
2. procesna rješenja.

Procesna rješenja mogu biti: 1. prethodna – kojima se priprema daljnji tijek postupka - rješenja o upravljanju postupkom i 2. konačna – kojima se postupak pred sudom određenog stupnja završava, u pravilu zbog toga što nema procesnih pretpostavaka za meritornu odluku o osnovanosti tužbenog zahtjeva.¹⁴⁰

Među rješenja o upravljanju postupkom spadaju: rješenja o određivanju i produljenju sudskih rokova, o zakazivanju, otkazivanju i odgodi ročišta, o spajanju i razdvajanju parnica, o polaganju predujma za troškove, o dostavi sudskih pismena, o dostavljanju tužbe na odgovor, o zakazivanju pripremnog ročišta, o određivanju i izvođenju dokazivanja, o zaključenju i ponovnom otvaranju glavne rasprave, itd.

Rješenja, kao i presude, mogu biti kondemnatorna, deklaratorna i konstitutivna, kako meritorna tako i procesna. Tako značenje kondemnatornog procesnog rješenja ima npr. rješenje kojim se pozivaju svjedoci da dadu iskaz, vještacima nalaže obavljanje vještačenja, nalog za predaju neke isprave.

Deklaratorna su rješenja npr. rješenje kojim se utvrđuje da je tužba povučena, da je došlo do prekida, zastoja, ili obustave postupka po sili zakona.

Konstitutivna su rješenja npr. rješenje o izuzeću suca, rješenje kojim se određuje prekid postupka, rješenja o određivanju i produživanju sudskih rokova, rješenje kojim se dopušta povrat u prijašnje stanje, rješenje kojim se dopušta objektivna preinaka tužbe unatoč protivljenju tuženika, rješenje o spajanju ili razdvajanju postupaka itd.

2. Sadržaj i oblik rješenja

Pisani sastav rješenja treba sadržavati uvod i izreku, a obrazloženje samo ako zakon to propisuje.¹⁴¹

Rješenje *mora* biti obrazloženo:

- 1) ako se njime odbija prijedlog stranke ili
- 2) ako se njime rješava o prijedlozima stranaka koji su međusobno oprečni.

Rješenje *može* biti obrazloženo u svim drugim slučajevima kada je to potrebno.

Procesna pravila o rješenju upućuju na odgovarajuću primjenu pravila o presudi¹⁴²

¹⁴⁰ Triva-Dika, Građansko parnično procesno pravo, str. 625.

¹⁴¹ ZPP, čl. 345.

¹⁴² ZPP, čl. 347.

Neka rješenja, koja ne moraju biti obrazložena, mogu se donijeti i stavljanjem štambilja na primjerku podneska, tim se rješenjima prihvaća prijedlog, i to kad je podnesak, kojim se traži izdavanje rješenja o ovrsi, rješenja o privremenoj pljenidbi, platnog naloga i tome slično tako sastavljen da sadržaj prijedloga potpuno odgovara tekstu rješenja koje bi se trebalo donijeti i kad je takav podnesak podnesen u dovoljnom broju primjeraka za sud i stranke.¹⁴³

LITERAURA

Propisi:

Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine broj 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14)

Zakon o parničnom postupku (Narodne novine broj 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14)

Zakon o sudovima (Narodne novine broj 28/13, 33/15, 82/15, 82/16)

Sudski poslovnik (Narodne novine broj 37/14, 49/14, 8/15, 35/15, 123/15, 45/15, 29/17, 33/17, 34/17)

Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (Narodne novine broj 53/91, 88/01)

Knjige:

Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, Građansko parnično procesno pravo, sedmo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, studeni 2004.

Dika, Mihajlo, Građansko parnično pravo, Sudske odluke i sudska nagodba, IX. Knjiga, Narodne novine, Zagreb, rujan 2013.

dr. sc. Marin Mrčela, dr. sc. Kristian Lewis, Pravno nazivlje i hrvatski jezik, Udruga hrvatskih sudaca, Intergrafika TTŽ, Zagreb, 2016.

Garner, Bryan A., The elements of legal style (Slobodan prijevod: Elementi pravnog stila), second edition, Oxford university press, New York, 2002.

Kennedy, George, The Writing Book (Slobodan prijevod: Knjiga o pisanju), 1984.

Posner, Richard A., How judges think (Slobodan prijevod: Kako suci razmišljaju), Harvard University press, Cambridge, Massachusetts, 2008. str. 37.

Časopisi:

Crnić, Ivica, Vještvo i odbiće u raljama propisa, Hrvatska pravna revija, travanj 2007.

Ilić, Goran, Pravo na obrazloženu sudsku odluku, Pravni fakultet, univerzitet u Beogradu, Crimen (II) 2/2011, str. 227-244,

¹⁴³ čl. 67. Sudskog poslovnika

doc. dr. sc. Pajčić, Matko, dr. sc. Valković, Laura, Presude Europskog suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske zbog povrede prava na pravično suđenje, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, Vol. 19, broj 2/12, str. 751-794.

prof. dr. sc. Uzelac, Alan, Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima: nova praksa Europskog suda za ljudska prava i njen utjecaj na hrvatsko pravo i praksu, Zbornik PFZ, 60 (101-148), Zagreb, 2010.

Judicial Writing Manual, (slobodan prijevod: Priručnik za pisanje sudskih odluka), The Federal Judicial Center USA, Washington, fourth printing, 1991.

Kimble, Joseph, Lessons in Drafting from the New federal Rules of civil procedure, (Slobodan prijevod: Lekcije o pisanju iz Novih saveznih pravila građanskog postupka), The scribes journal of legal writing, Volume 2008-2009, Printed by Tomas Cooley Law School, Lansing, Michigan, 2009., Official publication of scribes – the American society of legal writers

Članci:

dr. sc. Grbin, Ivo, Pravomoćnost odluka u parničnom postupku, objavljeno na web stranicama Vrhovnog suda Republike Hrvatske, <http://www.vsrh.hr>

Saganić, Kristina, Način pisanja prvostupanjskih presuda u parničnom postupku, objavljeno u hrvatskoj pravnoj reviji broj 10/2010 i web stranicama Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske <http://www.vts.hr>

najčešće lektorske intervencije u stručnim tekstovima na primjerima iz odluka Visokog Trgovačkog suda Republike Hrvatske, <http://www.vts.hr>

Sudska praksa

izbor odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske

sudska praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske (<http://www.vsrh.hr>)